

Maurits Christopher Hansen

Av

PAULUS SVENDSEN

(Biografi på Høgtidsdagen 26de februar 1942)

«Begynde ville vi fra et Punkt, hvorfra vi beqvemst kunne skue baade tilbage og fremad, et Punkt, hvori Begivenhedernes Frugt kimer frem i den heelt udslagne Blomst, der allerede ikke mere har den ungdommelige, friske, uberørte Ynde».

Disse ord fra en av MAURITS HANSENS romaner viser oss det typiske ved hans fortellerteknikk, en teknikk som han utviklet til mesterskap og som gikk i arv til vår største dramatiker, HENRIK IBSEN. Det skulle da være i MAURITS HANSENS ånd når vi i denne korte oversikt over hans liv og verk velger et slikt utgangspunkt. Og punktet blir naturlig nok den 31te desember 1821, den dag da den 27-årige «Lærer ved Realskolen i Trondhjem HANSEN» ble valt inn i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, sammen med menn som professor RASMUS RASK i Kjøbenhavn og professor BERZELIUS og baron ADLERBETH i Stockholm [1].

MAURITS HANSEN var da en kjent mann i Norge, og han hadde for sin diktning til og med fått «udenlandsk Ros» [2].

Han hadde ikke vært lenge i Trondhjem, bare halvannet års tid, men han var fort blitt avholdt fordi han med sine sanger kastet glans over festlig lag, og som lærer ved Realskolen arbeidet han iherdig for å innfri de forventninger han skjønnte alle hadde til ham. Det hadde heller ikke manglet påskjønnelser. Innen første halvår var gått, hadde *dikteren* fått «en smigrende Skrivelse» og vase med innskrift fra «den Thronhjemske Klub» og *læreren* «en saare smigrende Adresse fra Skoledirectionen», skriver han gledesstrålende til sin venn og dikterbror C. N. SCHWACH (18de juni, 9de september og 15de oktober 1820 [3]).

I det ytre stod han altså som den populære poet og pedagog. Det var vel bare hans aller nærmeste som visste at han var inne i en sterk sjelelig krise. Han ser tilbake på sitt liv, og det står for ham som «den poetiske Fortale til Livets kolde Prosa».

Denne «poetiske Fortale» begynte på Komperud kapellangård

i Modum, der MAURITS CHRISTOPHER ble født 5te juli 1794 — oppkalt etter sin bestefar, MAURITS HANSEN, sogneprest til Helligaandens Kirke i Kjøbenhavn (d. 1777), og etter hans bror; de var sønner av skipsfører HANS MAURITSEN, og etter ham kalte de seg HANSEN. Ætten er altså dansk og fører sin herkomst tilbake til rådmann HANS MAURITSEN på Falster først på 1600-tallet. Dikterens far, CARL HANSEN (1757-1826) hadde vært personell kapellan i Fredrikstad (?) 7 år og residerende kapellan på Modum 5 år da MAURITS ble født som det 4de barn etter 5 års ekteskap. Året etter (1795) ble faren sogneprest i «det dengang saa livlige og for Ungdommen saa behagelige Porsgrund», for å bruke hans egne ord [4]. Elleve «lystige Drengaar» (1795-1806) opplevde MAURITS her. «For mig havde Ugen regelmæssigen syv sorgfrie, muntre Dage», sier han i en av sine noveller («Novellen») om denne tid. Av hans diktning ser vi at han i Porsgrund fikk mange rike inntrykk og gode minner, men den rikeste utfoldelse fikk gutten da han kom til Skedsmo på Nedre Romerike, der faren ble sogneprest 1806. Med de varmeste tanker hang han ved sitt «elskede Skydsmoe». «Mit fremmede Fødested har ingen, Porsgrund ikke stor Interesse for mig; men her, hvor mit indre Liv udvikledes, hvor under Uskylds uplettede Morgenskyer, de gyldne Anelser opgik i min Sjæl af Kunstens og Livets Aurora, der, der er endnu mit Hjertes Hjem», skriver han til SCHWACH (19de mars 1821).

Diktere pleier kanskje enda mer enn vanlige folk å omgi sin barndom med en stråleglans som nok ofte framkommer eller iallfall forsterkes ved kontrasten til livsstriden de senere opplever. Slik er det med MAURITS HANSEN. Nettopp i sin krise, da han begynner å kjenne det økonomiske trykk som aldri skulle forlate ham, og da han, selskapsmannen, får merke at «Selskabeligheden aftager som Nøden tiltager» i Trondhjem (20de april 1821), da dveler han ved «det stille, fredsomme Præstebo» i Skedsmo. Han har vel også, som vi kan slutte oss til av diktningen, opplevd skuffelser over seg selv og sine medmenesker, og «disse Livets sure Frugter» berøvet ham den «barnlige Tillid til Menneskene» («Keadan»). På denne bakgrunn stråler i hans minne «den lykkelige, uerfarne Barnealder, ubevidst i sit jublende Glædesliv» («Novellen»).

I sitt harmoniske barndomshjem ble han ved foreldrenes «omhyggelige Pædagogik» og en litterært dannet fasters veiledning ført inn i en «Duft af en æsthetisk Blomsterverden» (15de mai 1836). Familien hadde store tanker om gutten. Alt før han var 10 år gammel, hadde han laget rimerier som faren stolt daterte

og tok vare på. Som 14-åring skrev han «Moralske Fortællinger i Lafontænes' Maneer», forteller han selv. Og dramaer diktet han som gymnasiast. Foreldrene har vakt hans forfengelighet; når fremmede kommer til gårds, «da fremstilles han for den Fremmede, det forstaaer sig altid med en, deels af Forsigtighed, deels af Beskedenhed i forblømt Dragt indhyllt Priis» [5].

Faren leste med ham til han ble elev ved Katedralskolen i Kristiania (1809). Rektor JACOB ROSTED var hans morsmåls-lærer, og han fant at MAURITS hadde «meget gode Naturgaver med en for hans Alder usædvanlig god Smag», han skrev stiler som rektor «altid læser med Fornøielse». En gang ble han til og med kalt inn til lærerkollegiet for å lese en og annen av sine besvarelser. Hans forfengelighet vokser sterkt. Han hørte ikke til dem som «ved den troe Natlampe» samlet seg solide kunnskaper, snarere var han skjødesløs. Han har forstått den kunst å sette «et klogt Ansigt op», og han visste også å sno seg så det så ut som om han visste beskjed der hvor han ikke forstod en tøddel. En av hans lærere har nok gjennomskuet ham, for han sier at guttens «Naturgaver ere mere tilsyneladende og brillante, end solide», gutten er også «lidt affekteret». På sin side har MAURITS kjent forakt for «den støvede Pedant» og «hans tossede Nøigtighed». Selvfølelsen var i orden: «Han kan ikke gjøre et Vers, og jeg skriver alt paa den anden Tragedie!» — Skolebibliotekets utlånsprotokoll viser at han dyrket sine litterære interesser med stor iver. Han har lest — eller iallfall lest i — OEHLENSCHLÄGER, HOLBERG, BAGGESEN, DALIN, SNEEDORFF, SCHILLER, GOETHE, BÖTTIGER, ROUSSEAU, KLOPSTOCK osv. [6].

Sammen med 20 andre hørte han til det annet kull som tok examen artium ved vårt universitet; det var i juni 1814, da krigen med Sverige stod for døren. Det er vel seg selv han skildrer i en av sine noveller («Den blaa Mands Søn»), der det heter: «De Følelser, der stille, men varig luede i Gustavs Barm, var Kjærligheden til Fædrelandet. Med Ild havde han derfor ved Examen besvaret den under de daværende Omstændigheder saa heldig valgte Opgave». Stiloppgaven lød: «Hvorved kan en Videnskabsmand under Kampen for Frihed og Selvstændighed gavne sit Fædreland?».

MAURITS HANSEN fikk «Udmærket godt» for den stilen, og det var det vel også som gjorde at han straks etter eksamen ble kalt opp til professor GEORG SVERDRUP som fortalte at Universitetets lærerstilling i estetikk var tiltenkt ham. «Ung og ungdomsovermodig» som han var, følte han seg selvsagt smigret, og han kastet seg nå «udelukkende paa de nyere Sprog og Æsthetik» [7].

Slik syntes alt å lage seg for ham; alt lå til rette for en strålende karriere i vårt unge kultursamfunn. — Han studerer LESSING, KANT, JEAN PAUL, EBERHARD og andre. Snart finner han sine yndlinger i litteraturens verden. Blant dem er TIECK og FOUQUÉ. Han «elsker Schiller over Racine og Göthe over Corneille» (heter det i den selvbiografiske «Theodors Dagbog»). Men flittig er han ikke. Hvorfor skulle han også være det? Alt gikk så utmerket likevel.

Han er et ivrig og betrodd medlem av Studentersamfundet [8]. Med glød og glede tar han del i hovedstadens selskapsliv. De beste hus står åpne for ham, også hos stattholderen, grev MÖRNER, har han vært gjest [9]. Han gjør seg bemerket som skuespiller ved byens privatteater [10]. Fra 1817 er han medlem — og det et meget ivrig medlem — av frimurerlosjen, der GEORG SVERDRUP og NIELS TRESCHOW er de ledende menn; MAURITS HANSEN er en tid fungerende sekretær [11].

Det er tydelig at den unge student uten vansker har funnet den rette tonen. Lett og naturlig beveger han seg i de kretser som er toneangivende i hovedstaden.

Samtidig som han holder sitt inntog i byens selskapsliv, debuterer han med noen dikt han hadde laget i gymnasieårene og de første russemåneder. Vi finner dem i «NOR. En poetisk Nytaars-gave for 1815. Udg. af CONRAD N. SCHWACH. Studiosus juris.» Her vil utgiveren, «især efter de senere Begivenheder», vise sine landsmenn at vi ikke lenger er henvist til Danmark når det gjelder diktning, for «ogsaa mellem Norges Klipper groe Blomster». MAURITS HANSENS dikt var vel de som vakte størst oppmerksomhet. Da CLAUS PAVELS hadde lest «Nor», skrev han i sin dagbok (1ste februar 1815): «Den unge Student Hansen er blandt alle Apollos yngre Sønner her i Norge den, jeg gladest tilraaber: «macte virtute esto.» Dette «hill deg» har nok mange kunnet istemme.

Russeåret var ikke til ende før han satte ut på sin første og eneste utenlandsreise: en fornøyelsestur til sine slektninger i Kjøbenhavn. Der ble han et halvt års tid og traff flere ledende personligheter; foruten SIBBERN også GRUNDTVIG og INGEMANN, som begge fikk mye å si for hans livssyn og diktning.

Da han kom tilbake, gjenopptok han sin virksomhet som festdikter. Han får framført sin «Cantate paa Stiftelsesdagen af det Kongl. Frederiks Universitet, høitideligholdt af dets Studerende den 2den September 1816» (med musikk av H. A. BJERREGAARD). Likeså skriver han en prolog til Det dramatiske Selskabs festforestilling i anledning av Carl XIII's fødselsdag høsten samme

år. Han «fornedr sig», som PAVELS sier, til å stemme sin lyre også når andre kongelige høyheter skal feires [12]. Det faller ham åpenbart ikke vanskelig å finne publikum til sin første bok, «Digtninger» (1816), der han har samlet sammen gammelt og nytt. Nå blir riktignok en mann som PAVELS skuffet; han skriver (31te oktober 1816): «Jeg savner Originalitet og ægte Begeistring og finder blot Lethed til at sætte sig ind i Aartiendets Esprit», men fremdeles er han «den første blandt vore yngre Digtere». Det må vel også ses som en anerkjennelse at hans «Hymne ved Reformationens tredie Jubilæum» blir «afsjungen i Vor Frelzers Kirke» 1817.

Ved festlige anledninger på teatret, ved Universitetet og i kirken synes den vel 20-årige dikter å være den selvskrevne stemningstolker. Men studiene gikk det smått med. Han kom aldri til å ta noen universitets-eksamen, bortsett fra en del av annen-eksamen (bl. a. praktisk filosofi med Laud pr. cet., logikk med Laud). — Det regelmessige arbeid var ikke hans sak. Men den viktigste årsak til at han kom helt bort fra den regulære studiebane var nok hans økonomiske forhold. Alt tidlig måtte han ta timer, særlig i morsmål og fransk, ved forskjellige skoler. Således var han 4 år (fra 1816) lærer, og en tid også bibliotekar, ved «Kgl. Landcadetcorps» [13]. To år etter artium giftet han seg «paa Kjerlighed og godt Haab» med en 5 år eldre datter av tollkasserer LESCHLY, «Ætling af Rømlingerne fra Carl II Tid». I sine brev taler han flere ganger med varme om sin HELVIG, «elskelig som Huustrøe, elskelig som Moder; hvis Aand og Hjerte gjorde Manden lykkelig og begeistrede Digteren» (som det heter i tilegnelsen i «Othar af Bretagne»).

De to drev i fellesskap et «Pigeinstitut» i Kristiania for å skaffe «det fornødne Tillæg til de smaa Indtægter». Av og til prøver han å innskrenke timetallet for å lese til eksamen, men han er og blir bundet av sin lærergjerning. Det gikk mange år før han oppga håpet om å kunne ta eksamen ved siden av lærergjerningen; enda så sent som 11 år etter artium legger han sin 5-årsplan for «store philologicum».

Det er nødvendig å betone dette at han så snart måtte slite for det daglige brød, ellers blir en fristet til å kalle mange uttrykk for Weltschmerz i hans diktning for klisjeer. En må ikke være blind for at han hadde sterke personlige grunner til å følge tidens mote når det gjaldt skildringen av den lykkelige barndom. Selv om det er sant at det hørte til de stående tema i romantikernes lyrikk å prise den barnlige uskyld, hadde MAURITS HANSEN, som brutalt ble slengt så å si fra skolebenken ut i et kravfullt pliktiv,

nok av personlige tildriv til å drømme seg tilbake «til Barndoms-egnens rosenrøde Kyst... til Uskyldaldrens himmelhulde Dage». Alt i sin første bok («Digtninger» 1816) taler han om sitt barndomshjem som «et jordisk Paradiis».

Jeg vandred der saa glad, saa let, saa liden,
Og nynnede kunstløs Guds og Glædens Priis;
Saa glad jeg stammed om min Fryd — ak siden
Jeg sjunger mørk mit tabte Paradiis.

Det er personlig klang i ordene når han sier:

Jeg klager vemodsfult mit tunge Kaar,

Opplevelsen av 1814 gjør at han også er personlig med når han drømmer seg tilbake til vårt folks barndomstid, til sagatiden, selv om også dette er god romantikk. Men når han tar til å forherlige «Verdens første, hulde Barndoms Dage», da er det nok mer lesefrukt enn opplevelse. Etter SCHILLER og andre drømmer han om gullalderen, «før den skjønne Harmonie foregik», og tror at de toner «begeistret Sanger stundom høre fik», er en gjenklang fra den lykkelige opphavstid.

Det er en lett sak å peke på forbilder han har hatt — hos danske og tyske romantikere, og de to noenlunde fullstendige studier vi har over hans ungdomsdiktning, har da også gitt som resultat en hel liste over forfattere han har lånt flittig av [14]. Men en slik påvisning av «kilder» frister til å glemme det mottagelige sinn som gjorde tidens lengt og tale til sin egen. Det er sant at han har lånt lovlig mye av andre; det kan ikke nektes at han har vært en nesten blind beundrer av sine diktermønstre, og det er en kjensgjerning at han titt stemte sin harpe mer etter tidens smak enn etter grunntonen i eget sinn. Den europeiske litteratur er aldri langt borte, og til overflod minner han stadig leseren om den ved talløse sitater, mottoer og sentenser. Ikke desto mindre er han selv til stede i sin diktning, mest i ungdomsårene. Senere, da han ble den rutinerte novelleforfatter, ga han mindre av seg selv.

Han var lydhør overfor tidens litterære krav, og hans eget lynne satte ham i stand til å få tiden i tale mer enn noen i samtiden. Ofte må vi nå undre oss over at han kunne gjøre slik lykke med sin diktning. Forklaringen ligger nok i det at han var samstemt med tiden. Han har forstått den og karakterisert den riktig når han sier: «Det er dog virkelig besynderligt, hvor forunderlig poetisk vor Tidsalder er fremfor de foregaaende. Er det maaskee fordi Poesien just i den senere Tid har taget en Retning, der stærkere end nogen anden sætter selv de haardere Hjerters

Strengere i Bevægelse?» (5te februar 1822). — Tiden elsket skildringer av «die mondbeglänzte Zaubernacht», og det måtte være fristende for en fattig poet som kjente publikums ønsker og selv var et poetisk gemytt, å gi nettopp det folk ville ha. Hvor godt han traff tidens smak får vi et inntrykk av når vi hører at hans noveller et par ganger simpelthen ble stjålet av smarte litterater som ga dem ut for sine egne. Skildringer av ruiner, runer og riddere gikk i folk fortære enn dikterne greidde å lage dem.

Det verdifulleste av hans diktning i unge år ble til da han under påvirkning av GRUNDTVIG var grepet av «Iver for Kristus», som han uttrykte det mange år etterpå (15de mai 1836). FOUQUÉ var da hans «Digtermønstre».

Hans sinn var opplatt for «den indre Verden» (som det heter i innledningsdiktet til «Digtninger» 1816), og hans fantasi fører ham inn i «det Underfulde» som «dog er Menneskets kjæreste Rige» («Theodors Dagbog» [15]). Ut fra en slik innstilling skrev han sin største ungdomsdiktning: «Othar af Bretagne, et Ridder-eventyr». Begynnelsen av den lot han trykke i første nummer av «Morgenbladet. En daglig Avis af alle Slags Indhold» (1ste januar 1819), som han en tid var medredaktør av, idet han hadde ansvar for de estetiske søndagsnumrene. Noen uker senere kom riddereventyret ut som egen bok, og den bevarte sin popularitet i et halvt hundreår. Litteraturhistorikerne er enige om å slå fast at «Othar af Bretagne» er den tyske romantikkis proklamasjon i norsk diktning [16].

Det er den første store diktning om ⁷livsanskuelse i vår nye litteratur. «For Skjaldens Øie staaer» «Sjelens synderlige Kaar, Mens den boer i Støvet's Fængsel... Med sin Fryd, sin Qval, sin Længsel». For første gang hos oss tar en dikter her opp de store grunnspørsmål i tilværet, i nær tilknytning til problemstillingen slik vi møter den i tysk-nordisk romantikk, hos diktere som FOUQUÉ, TIECK, NOVALIS, GRUNDTVIG og INGEMANN, hos filosofer som KANT, SCHELLING, STEFFENS, TRESCHOW og andre. — «Skjebne, Nødvendighed», «Begreberne om Godt og Ondt», «den frie Villie», monisme og dualisme i «Naturens Betragtning», guddommens vesen og menneskets bestemmelse — alle disse spørsmål som senere er blitt sentrale emner i nyere norsk tankediktning, har den 25-årige dikter belyst ut fra en sterk kristentro. Det er personlig forkynning, «Iver for Kristus» i denne diktning.

Ved siden av Kristus-grepetheten finner vi et annet framtrædende drag i hans livssyn i disse årene. Det er kjærligheten til land og folk — de er hellige for ham.

O elskede Klippe, o elskede Gran,
 O elskede, Hellige Fødeland,
 Held Norge! Fred bør i den venlige Dal,
 Og Kraft paa de isklædte Fjelde,
 Og Troskab har Hjem i den blomstrende Hal.

Han gripes av «den groteske, mægtige Natur» og er fylt av ærefrykt og beundring for den norske bonde («Theodors Dagbog»). Fortidens Norge og de «Traditioner af mærkelige Sagn og nationale Kæmpeviser» som han finner blant bøndene, fanger hans interesse, og han kan godt forstå at «en Del af (Bondens) Liv, af hans Glæde, ligger i Oldtidens Sagn». Men også bonden slik han lever i samtidens Norge, interessert og vitebegjærlig når det gjelder dagens politikk, omfatter han med kjærlighet. Og han har gitt et bilde av den norske odelsbonde i en av sine «nationale Fortællinger» som han skrev i Morgenbladet, et bilde som med full rett er betegnet som vår første bondefortelling. Det er «Luren» (Morgenbladet 1819 nr 17). Hvor populær den ble, skjønner vi av den skjebne den fikk: først ble den opptrykt etter Morgenbladet i de danske «Læsefrugter», derfra ble den oversatt og trykt i Tyskland og så oversatt tilbake og trykt i «Læsefrugter» for annen gang.

Enda MAURITS HANSEN ikke legger skjul på hvor stolt han er over «de elskverdige Beboere» i «*det egentlige Norge*», lager han ikke noe glansbilde av dem slik som andre, f. eks. HANS HANSON, kunne finne på. Han viser oss «den reenlige Simpelhed og tækelige Velstand» som rår på en odelsgård i Gudbrandsdalen, vi får se den høye, bredskuldrede odelsbonde, som minner om «de antike Træsni af vore norske Konger», men han lar oss også se den selvgodhet og livsødeleggende hardhet som en overdreven ættestolthet kan føre med seg. Odelsbonden «nedstammede fra den haarfagre Harald», og slekten hadde holdt seg ublandet, derfor vil han ikke vite av at datteren innlater seg med en vanlig bondegutt, så flittig og evnerik han ellers er. De to unge må gjemme barnet sitt i en barhytte i skogen — da går fortellingens «jeg» til den strenge far: «Jeg tog Snorre og Bibelen ned af Hylden, lagde dem paa Bordet og sagde: «Der, Thor, er Bogen som lærer om din Kongeslægt; men her ligger Herrens Ord, som lærer, at vi ere Alle lige for Gud. Den lærer Ydmyghed og Forsonlighed, Barmhjertighed og Kjerlighed».

Snorre og Bibelen, ættestolthet og kristendom — det var en syntese som han vel hadde fått forståelsen av i samværet med de danske Grundtvigianere.

Det var mange som hadde store forventninger til MAURITS

HANSEN som dikter. Men alt tidlig hadde han selv kjent at dikterevnen tok til å svikte. Dette har vært en av årsakene, kanskje den viktigste, til den krisen han kom i. Overgangen fra «den poetiske Fortale til Livets kolde Prosa» holdt på å drepe selve inspirasjonsevnen.

I «Theodors Dagbog» heter det: «Jeg føler, at Digterguden har foriadt mig, og at jeg først vil finde hans Toner igjen, naar mit Drømmeland aabner sig for den skjønne Virkelighed». Drøm og virkelighet har tørnet voldsomt sammen i hans sinn, og han har kjent det slik at han måtte velge mellom dem.

Da han kom til Trondhjem sommeren 1820, mente han at han var ferdig som dikter og at han fikk innstille seg på å finne gleden i sitt borgerlige yrke. Han skriver (7de august 1820) til SCHWACH: «Hvad er jeg imod Dig? Du lykkelige *Digter*, hvis længe svulmende Aare endelig fri... sprudler frem. Jeg lykkelige *Borger*, hvis Smule Digtertalent en kort Tid fremsprang i Morgenens Auroraspi, for med den opgaende Middagssoil at tørres som Duggen. Jeg føler bestemt, og jeg har længe forudfølt det..., at jeg ikke længer er *Digter*». — Han kjenner det som han står ved et vendepunkt i sitt liv. Overgangen fra dikterens fantasi-verden til borgerens pliktliv har ikke vært lett. «Jeg tager nødigt Afsked med Lyren», skriver han (9de september 1820), «skjønt den Vanskelighed og Anstrængelse, hvormed jeg maa stemme de slappe Strenge, altfor vel lærer mig, at den ikke er for mig».

I denne krisen blir han klar over grensene for sine evner. Han skjønner at hans talent er «construeret ved megen Læsning, og ikke ved levende Kraft frembrudt» (15de oktober 1820). «Min tørrede Vena behøver altid Hjælp udenfra, naar den skal give fra sig» (6te februar 1821) [17].

Hvor dypt krisen gikk, ser vi av en «psykologisk Skizze» som han skrev i denne tiden og som hans biografer helt har oversett. Han greier her ut om «Anstødsstene for Talentets og Geniets Udvikling til sund Modenhed» (Hermoder 4de mai 1822). Tross de vanlige vendinger han beveger seg i, vil en oppmerksom leser fort merke at det er sin egen utvikling han skildrer. Han prøver her å bli klar over de ting som har ført ham inn i krisen og går helt tilbake til barndommen. Slik gir han oss et bilde av sin egen utviklingsgang så avslørende ærlig at det er noe nær enstående blant våre dikteres selvvitnesbyrd.

«Den første Feil ligger gjerne hos Forældrene», sier han, for de finner «Grund til at haabe noget Mere end Almindeligt af deres Hjertes Yndling» bare de oppdager «et eller andet Træk af Vid». De roser ham, og — «nu er hans Forfængelighed opvakt.

Denne Følelse er altid smaalig... Et Barn maa gjerne være forfængelig af de nye Klæder med de blanke Knapper, en Pige tilnød af sit Melkebrødsansigt, en Dreng hjertelig gjerne af sin Færdighed paa Skøiter, i Svømning, Bryden o.s.v. Men Forfængelighed, grundet paa Sjelens Fortrin — leder skævt, fordi den leder lavt». — På skolen «staaer hans gode Hoved ham bi», og han får ros for sin lyse forstand, og lærerne bærer over med hans mangel på flid, og følgen blir dovenskap. (Noen måneder før artium er MAURITS HANSEN blant de 4 svakeste dimittender). Han sysler bare med det som interesserer ham og bryr seg ikke om å arbeide ordentlig.

Denne skildring stemmer helt med det han skrev flere år senere (15de mai 1836): «Min Opdragelses Hovedfeil var, at Mildheden havde formeget Overhaand. Derfor vænnedes jeg til at lade det blive ved en magelig Sysselsættelse, og først i mine Manddomsaar blev jeg flittig og stadig virksom».

Men før han lærte å bli flittig, måtte han dypt ned i selverkjennelse. Han er svært streng mot seg selv og skildrer sin ungdomsutvikling slik: «Hans fremstikkende Talent vækker Opmærksomhed, aabner ham gode Huse, giver ham Leilighed til at omgaaes elskverdige Damer. Full af sin egen Vigtighed, begriber han ikke, at hvad han gjælder hos de Klogere, det skylder han alene deres Forventning om hvad der skal komme ud af ham i Tidens Fylde, ingenlunde det Ubetydelige, han hidtil har viist. Imidlertid mærker Personen nu nok, at der fattes ham en Hoben; dette vil han døge ved forskjellige laante Fjedre, eller ved et incroyabelt Væsen, og nu har vi ham i Skikkelse af en Nar, der desuden besidder dygtig Selvtillid og Impertinence. Nu, det er Tid, at han leverer noget Betydeligt; men, ikke i Besiddelse af de alvorlige, prosaiske Kundskaber, ikke mere oplagt til at gjentage det Forsømte, sluger han en Hob Modeviisdom, henger efter endeel Modeforfattere, og skriver nu i en copieret, tvungen Maneer. Imidlertid frembryder hans Middagsglands; de skjønnere Billeder, som efterhaanden stege op i hans Sjæl i flere Aar, have ordnet sig til en mere eller mindre original Samling, der altid bærer en vis fri og livlig Colorit. Hans ikke udannede Smag retter med temmelig Upartiskhed paa de værste Feil, fordi han ikke skyer at see dem, da han paa den anden Side er sig Stykkernes Værd bevidst. Nu kommer det velvillige, godmodige, altid haabende Publicum med sine 300 Ærestøtter: «Hvad vil der ikke blive af ham, der debuterer saaledes».

Slik var virkelig MAURITS HANSENS debut, som vi har hørt. — Det bifall han fikk for sin første diktning, forpliktet ham, mente

han, til å gå i gang med «større og stoltere Arbeider». Da er det det glipper. «Imedens han nu ret er bleven Mand, ret er gaaen i sig selv, ret begynder at ville, ikke blot for at synes Noget, kommer han efter, at han staaer paa den brede Middelmaadigheds Almeenvei. Hans Beskedenhed vender tilbake; med et Suk tager han Afsked fra de gyldne Drømme om Halvgudernes Evighedsæde».

Slik skildrer han selv sin utviklingsgang fram til kriseårene like før de 30. Han kan ikke lenger fortsette å skrive «Blomstestykker» som i sin første ungdom, og da er han forberedt på at han ikke lenger vil høste mengdens bifall. «Hvad han nu leverer er solidere, renere, men intet Stort», sier han med tanke på sin framtidige virksomhet. «Verden finder sig skuffet, og bryder sig ikke om ham; den sender ham Næringssorg og Kummer. Han søger sin Trøst i det tilkæmpede bedre Værd, og i den Tanke, at han endelig i moralsk, æsthetisk, filosofisk og religiøs Henseende er kommen paa det Rene med sig selv. Her henger han atter fast i Vildfarelse. Han har neppe ret glædet sig ved denne sidste Seier førend han med Forskrækkelse seer, at han er meget langt fra dette Paadetrene.

Endda, synes Forfatteren av denne Skizze, har han ikke reist saa galt, naar han til Slutning dog bringer saa meget ud, at han til sin og Andres Eftertanke kan skrive en Afhandling som denne over en ham temmelig nærgaaende Materie».

Det er flere grunner til å stanse så vidt utførlig ved MAURITS HANSENS krise.

For det første avslører den vesentlige sidē av hans personlighet. Han hadde vært inne på en farlig vei, med selvovervurdering og forfengeligheit. Med en ubestikkelig ærlighet foretar han en total omvurdering av eget verd og verk; fra nå av er han ferdig med å tenke stort om sin diktning. Han overgår selv sine hardeste kritikere med strenge dommer.

For det annet finner vi her forklaringen på den overgang fra romantikk til realisme som er påvist av FR. PAASCHE i hans diktning. Det er lett nok å peke på at andre diktere i samtiden viser samme tendens, og MAURITS HANSEN er selv klar over at «Tidsrummets forskjellige Karakterer» har virket inn på hans meninger. Det er også helt riktig når han sier at det sterkt poetiske i tiden er «i Aftagende» (5te februar 1822). Men den egentlige forklaring ligger i den nøkterne selv vurdering som tvinger ham til å innse det virkelighetsfjerne og usanne i den hyper-romantiske diktning. Ja selv «Othar», som han ved utgivelsen hadde sagt ingen annen kilde hadde enn hans eget sinn, dømmer han

nå strengt; «en usel Copie» kaller han den (4de januar 1824). Det han nå krever av sin og andres diktning, er at den skal være «ret ægte» (våren 1822). Han liker bedre en «stræng factisk Fremstilling» enn en «romantiseret Fortælling» (7de januar 1823).

For det tredje kan MAURITS HANSEN ses som type på krisen i nordisk romantikk overhodet. Vi har flere vitnesbyrd om at den romantiske livsholdning svikter for dikterne når de kommer opp i moden alder. Slik er det med ATTERBOM, PALUDAN-MÜLLER, SØREN KIERKEGAARD og HENRIK IBSEN. Felles for dem alle er at de, når de nærmer seg 30-årsalderen, innser tomheten i den estetiske lek og bøyer seg for livets *etiske* krav. MAURITS HANSEN uttrykker det slik: han er ikke fornøyd med å synes, å glimre, han begynner å *ville*. «Id facere laus est, quod decet, non quod libet» sier en av hans rakryggede etikere (Litteraten Linow i «Keadan») [18].

Ikke bare dikterisk betydde krisen en omveltning. Det ser ut til at han også er blitt mer hensynsløs, mer personlig og sann i sine politiske reaksjoner — tidshendingene har her selvsagt hatt mye å si. Han som «gjerne holder Fred ogsaa med Daaren og mindst kan lide at krænke Øvrigheden» (20de januar 1821), legger nå ikke skjul på sin anti-svenske holdning. Denne hans «slette Tænkemaade» førte til at han falt i «svær Unaade ved det høigrevelige Hof i Trondhjem», og han ble holdt utenfor de «diplomatiske Selskaber» (7de og 25de august 1821). Det kan en jo godt forstå av det han selv seir: «Jeg er saa himmelflyvende gal baade paa Hans Madsen [d. e. Hans Majestet] og hele Skiddet, at jeg bruger Mund hvor jeg kan. Det er en net Karl; men saaledes er det at have en fransk Sansculot og siden Marskalk paa en nordisk Throne, allerhelst, naar han først er gjennemrøget af de svenske Dunster. Sverige er Norges naturlige og evige Fiende, og Hadet slukkes først med Norskhedens sidste Dødssuk» (6te juni 1821 [19]).

Men langt viktigere er det at hans hittil ureflekterte religiøse tro og Grundtvigske «Iver for Kristus» nå rystes i grunnvollen. Det verk som voldsomt vender opp ned på hans teologiske overbevisning, er TRESCHOWS «Lovgivnings-Principier eller om Staten i Forhold til Religion, Sæder og Cultur» (1820). Den nesten 70-årige tenker understreker her sterkt «det ene Fornødne... søger først Guds Rige og hvad deri er ret, saa skal alt Andet tilfalde Eder!» Avsnittet «Om Religionen» er gjennomtrengt av overbevisningen om at «den religiøse Dannelse er Grundvold til al anden». Uten religion er dyd umulig, og «al Aandsdannelse, hvori Religionen ikke tager Deel er ensidig og giver Mennesket en

Form, der hverken svarer til dets naturlige Character eller til dets Bestemmelse». Ja, «egentlig Videnskab» er også umulig uten religion. Disse synsmåter har vel MAURITS HANSEN kjent igjen, ikke minst kanskje fra HERDER. Men de treffer ham nå i en indre gjæring som gjør at han ikke har interesse for annet i TRESCHOWS bok enn avsnittet om religionen. De religiøse spørsmål kommer nå slik i sentrum at krisen synes å få en sterk religiøs karakter. «Hvad er vigtigt som det Vigtigste?», skriver han til sin venn (6te juni 1821). Der urovekkende ved TRESCHOWS historiske vurdering av kristendommen har grepet ham sterkt. Det hevdes nemlig at «Christendommen indeholder ingen ganske nye Læresætninger». Jesus har først og fremst i sin lære sammenfattet «det Bedste og Rigtigste af hvad nogensinde var tænkt eller lært», «indblæst det altsammen en virksom Aand og gjort den gode Sæd frugtbringende». MAURITS HANSEN skjønner at TRESCHOWS lære er langt borte fra «al vor Kirkelærdom» og at den er en «for Mængden saare farlig Tro». Ennå er han langt fra å anta TRESCHOWS overbevisning, men han ser storheten i den, nemlig «den Værdighed hvormed den uendelige over Alt evig ufattelige Gud fremstaaer». Foreløpig ser han på TRESCHOWS oppfatning «med Granskningens skeptiske Fortrolighed». «Men urolig har han gjort mig», innrømmer han, og han ønsker å få klarhet over enkelte punkter. «Men Evangelierne vil jeg ikke have rystet», skriver han, «og min Johannes er mig kjærere end Livet».

Den tro han etter hvert vinner fram til, kaller han selv en «evangelisk-simpel Anskuelse». Johannes-øvelset er det skrift i Bibelen han setter størst pris på; «min guddommelige St. Hans», taler han om (25de mars 1825). Han slutter seg mer og mer til «den vise Mand», «Fader» TRESCHOW. Da den teologiske striden brøt ut om TRESCHOWS bok «Christendommens Aand eller den evangeliske Lære» (1828), var MAURITS HANSEN full av forakt for «de elendige Smøreres Bjeffen» og hyllet TRESCHOW i en ode der han kaller seg mesterens «Lærling» og takker for det lys han har fått av ham; han håper PLATON og TRESCHOW engang vil rekke ham en vennlig hånd. Det ser ut til at TRESCHOW har hjulpet ham til å bli kvitt «den dumme Orthodoxie» og gi foifnuften rangen (januar 1829). Hvor mye TRESCHOW har hatt å si si for hans livssyn, skjønner en av det han skrev som 42-åring: «I det Hele er TRESCHOW den Tænker, hvis Tro jeg har tilegnet mig» (15de mai 1836). Når vi så også får vite at SCHLEIERMACHER var hans kjæreste teolog, har vi god greie på hans religiøse innstilling i de modne år. Han har tilegnet seg den lyse, optimistiske

Johanneiske kristendom som var vanlig innenfor den tysk-nordiske romantikk. Denne kristendomsoppfatning var utformet under sterk innflytelse av Platonske og Plotinske tanker. Mennesket ses som et i sin kjerne metafysisk vesen, hvis opphav og endelige mål er guddommen selv. «Overalt har alt Levende samme Rod: guddommelig er vor Herkomst, og evig og uendelig vor Bestemmelse», slik formulerer TRESCHOW sitt syn (Historiens Filosofi I, 83). Religion er en kjensle for det guddommelige, og det guddommelige fornemmes umiddelbart, av det innerste menneske «fordi vi selv indvortes bære dets Billede, fordi det aabenbare sig i en uendelig Idee, der slumrer i vor Sjel» (Christendommens Aand, 43). — Det ondes problem, som vi hørte hadde opptatt MAURITS HANSEN i unge år, løses innenfor denne kristne filosofi monistisk-optimistisk. «Et positivt Onde» eksisterer ikke, derfor vil historien munne ut i en universell lykketilstand. Skriften har både fornuften og erfaringen på sin side når den lar oss vente en ny himmel og en ny jord der rettferd bor [20].

Etter krisen er det TRESCHOWS tro MAURITS HANSEN lever på — og dikter på. Han fikk nemlig på ny tillit til sin dikterevne, ja han tenker til og med på å bli «Romandigter *ex professo*» (30te april 1824). Derfor håpet han at publikum ville like den nye romanen «Keadan eller Klosterruinen» («Digtinger» 1825, I), som er noe av det ypperste han har skrevet. Nå har han fått et nytt diktermønster, WALTER SCOTT, og er kommet virkeligheten nærmere inn på livet. De ruiner han skildrer, ligger ikke, som i tidligere diktning, i Tyskland eller Palmyra, men i Norge, og menneskene er skildret så realistisk som knapt noen gang før i vår nye litteratur. Replikkene er ofte folkelige og levende — han lar f. eks. taterkjerringene banne som bare de kan det. Hans karakteriseringer vitner om den veldige vekst han har gjennomgått. Det som gjør diktningen så personlig, er det syn på mennesket som kommer fram. MAURITS HANSEN er en streng moralist. «Pligtens Stemme» må en lyde; ingen kan løpe fra sin brøde. Rettferdigheten er stadig i virksomhet her i verden. «Ungdommens Daarskaber» bærer spiren til forderv i seg. Enhver må høste sin egen sånad. Det ligger i «Tingenes evige Nødvendighed». Men han er ingen hard dommer. Vel kan han skildre «Natstykker af Mennesker» og «det sorte Hjerte» som skjuler mer ondskap enn havet i storm. Men — «ogsaa den Onde, den fuldkomne Onde har Samvittighed; eller rettere, der gives ingen fuldkommen Ond; thi selv den Sletteste besidder endnu den rædsomme Engel, der avledes, da Hellighed omfavnede Synd» («Keadan», kap. 14). Til og med hos røverhøvdingen, «under For-

brydelsens Gruusdyngge», kan en finne «Menneskeadel». «Nunquam potest non esse virtuti locus»; det fins ikke det sted hvor dyden ikke kan bo.

Både i dette menneskesyn og i oppfatningen av forholdet mellom Gud og menneske merker en at MAURITS HANSEN har lært av TRESCHOWS filosofi. Hans «philosophiske Idee om Gud, som vel er i Alt og meddeler sin Kraft overalt, men dog ikke *nedlader* sig i Støvet» (6te juni 1821) — denne idé flettes inn i romanen: «Hvilken Plads i den absolute Idees objektive Fremtræden har dog Mennesket! — Aaben for alt det Høiere, fængslet som Østersen til den mørke Klippe!» Avstanden mellom himmel og jord er blitt større enn den var i ungdomsdiktningen. «Hvilket Varsel for at det Absolute er sig selv nok, og at dets brutte Straaler i tusinde forgængelige Farver fremtræde» («Keadan», kap. 12).

Slik er «Menneskets Lod» (Hermoder 14de september 1822): «En Gudesøn af Jord», som i sin sjel bærer «en Glands af Verdens Alt», og likefullt vet at han hører forgjengeligheten til. Derfor synes «den Plads, han fik paa Skabningsstigen» å være både for høy og for lav. Det som redder mennesket fra å fortvile, er håpet om at engang skal jordlivets fengsel sprenges og den uslukkelige lengsel bli tilfredsstillet.

Du blev skabt til evig fort at stige; —
Fra det Trin, du har ved Gravens Rand,
Skal du frem mod det Uendelige
Vandre ud i Evighedens Land.

Det var kjernen i MAURITS HANSENS som i TRESCHOWS religiøse menneskesyn og metafysiske utviklingstro.

At MAURITS HANSEN ikke bare har tilegnet seg TRESCHOWS evighetsperspektiv, men også hans syn på opphavstiden og den biologiske utvikling, har vi et vitnesbyrd om i MAURITS HANSENS «Almindelig Verdenshistorie fra de ældste indtil vore Tider, til Brug i Skoler og ved privat Underviisning» (1841). Idet han her definerer historie, «i udvidet Bemærkelse», som «Kundskab om Aarsagerne til bekjendte Virkninger», prøver han, helt i samsvar med TRESCHOW, «ved Slutninger fra den bekjendte Virkning til den ubekjendte Aarsag» å danne seg «en rigtig Forestilling, om ogsaa kun i et løseligt Omrids, af Menneskeslægtens første Udviklingsperiode». Han kommer da selvsagt til et helt annet bilde enn det «den ubekjendte Digter» av Genesis har gitt oss. «En Tid maae vi altsaa tænke os, da der gaves Mennesker, som ikke havde Mennesker til Forældre. Om disse Urmennesker igjennem mangfoldige Dyreslægters Forvandlinger efterhaanden

vare blevne til de opreistgaaende Skabninger, i hvis Indre Fornuftens Funke kunde optændes: det kan neppe engang blive Gjenstand for Formodninger». Selv om denne såkalte predarwinisme hadde flere talsmenn på den tid, så er det trolig TRESCHOW som har lært MAURITS HANSEN at «de første Menneskeslægter maatte befinde sig paa et lavt Udviklingstrin, især hvad Aanden angaar». Likeså er det vel TRESCHOW som har gjort ham oppmerksom på de årsaker «til Udvikling af Legemets og Sjælens Evner» som han er inne på i sin historie [21].

MAURITS HANSEN oppga snart sin drøm om å bli romandikter *ex professo*. Han fortsatte nok å dikte, men det ble for det meste «Nødvendighedsfostre», som han kaller det. Det er «imod Sædvane» når han utarbeider noe «virkelig omhyggelig» (9de november 1835). «Størstedelen af mine Fortællinger ere fremtvungne af Nødvendighed og Løfte», sier han selv (15de mai 1836). «Alt maa gaae i Gallop og bliver derfor derefter» (30te september 1828). Men enda han dikter par force, og «det Hele er fejet af» og «fremdreven ved kunstlede kaustiske Midler» og til tross for at han av økonomiske grunner må dikte også når «Muserne vende mig en Hæl», så kan han «*invita musa*» gi oss rene perler av kulturskildringer fra de steder av Norge han kjenner av selv-syn. Vi møter også samtidens og den nærmeste fortids mennesker, for han bruker ofte levende modeller: TRESCHOW, ROSTED, BJERREGAARD, SCHWACH, BERNT ANKER, biskop P. O. BUGGE, general von KROGH og mange andre [22]. Spennende er hans fortellinger i høy grad, og ofte uvanlig godt funnet på, med forvekslinger og avsløringer og alt som hører med. Kravene til realisme kan være store etter den tids målestokk. Når han f. eks. skal føre inn en franskmann i en fortelling, tenker han først igjennom hver eneste periode på fransk og oversetter dem etterpå så nøyaktig «som Sproget kun tillader» for at de skal virke ekte. Da han engang sendte sin helt til Spania og Portugal, måtte han lære seg spansk og portugisisk såpass at han kunne skrive en dialog på disse språk (5te august 1841). — Det falt ham forresten ikke vanskelig, for han hadde funnet opp en egen metode å lære språk på.

Hans egentlige innsats etter krisen ligger ikke på det skjønnlitterære område, men på *det språklig-vitenskapelige*.

Før vi går nærmere inn på hans arbeid på disse felter, er det naturlig å spørre om hans språkstudier er ledd i noen større plan, eller om det er noe isolert og tilfeldig ved dem.

Her må vi først holde fast ved den ting at MAURITS HANSENS «gladeste Drøm» var å bli universitetslærer (10de januar 1831). Som russ fikk han som nevnt tilsagn om lærestolen i estetikk.

Nå fantes det ikke noen slik stilling, men MAURITS HANSEN tenkte seg den utvei å søke skolepost i Kristiania og så prøve å få ansettelse som lektor i estetikk — uten gasje; den ville han da vel engang måtte få (4de januar 1824). Han slo tanken fra seg, tok i stedet adjunktstilling ved Trondhjems Katedralskole 1825 og ble året etter overlærer ved Kongsbergs Middelskole. «Kongsberg nu har Sølv», skrev WERGELAND [23]. Men Universitetet stod stadig for ham som det egentlige mål. I 1830 ble professoratet i filosofi ledig etter POUL MARTIN MØLLER, som vendte tilbake til Danmark etter 4 års virke ved vårt universitet. MAURITS HANSEN satte seg da i bevegelse for å undersøke hvordan hans sjanser var til et lektorat i filosofi. Kollegiet og Fakultetet mente det ville være en fornærmelse mot GEORG SVERDRUP, som tidligere i flere år hadde forelest i filosofi og nå visstnok ønsket å fortsette, å ansette en ny mann, men ellers fikk MAURITS HANSEN mange lovord, og Kollegiet lot ham forstå at det anså ham fullkommen verdig til professoratet. Han hadde altså godt håp om å bli knyttet til Universitetet «naar en Leilighed aabner sig» [24].

Han hadde nå oppgitt tanken på å bli lærer i estetikk og mer orientert seg i filosofisk retning; han har ferdig manuskript til et kompendium i logikk og et i moralfilosofi, han har studert TRESCHOW nøye, kjenner godt til STEFFENS og «noget til KANT», skriver han (3dje april 1831).

Ser en nærmere etter, vil det vise seg at det er en intim vekselvirkning mellom hans drøm om å bli universitetslærer og hans forfatterskap.

Han har hatt klart for seg hva for krav en bør stille til en «*Æsthetiker ex professo*», som rimelig er hos en mann som så tidlig ble utsett til lærer i faget. Blant kravene nevner han «poetisk Ingenium», «Mesterskab i den Kunst, hvis Love han foredrager», uten at han derfor trenger være «en ualmindelig Digter». Han må ha kunnskaper i «alle Humaniora», særlig selv-sagt «en udbredt Læsning af de Gamle og Nyere» (estetikere), dessuten så god orientering i filosofi at «han tør tilegne sig en bestemt Skoles Anskuelse, for fra et eneste Standpunkt at kunne betragte Kunsten i alle dens Dele». «Men fremfor Alt fordrer jeg af ham, at han er Philolog». Estetikeren må jo kjenne «sin Videnskabs Grundsprog»; derfor må han «drive Sprogstudiet som Studium i sig selv» [25].

Grunnen til at han helt fra 1816 betraktet filologien som sitt hovedstudium, var altså den at han mente det hørte med til utdannelsen for en estetiker. Da han så tok sikte på lærestolen i

filosofi, var det for en vesentlig del sin språk-filosofi han regnet som sin filosofiske innsats [26].

Hans grammatiske arbeider faller i to grupper: den første omfatter dem som gjelder *morsmålet* og skriver seg fra de årene han tok sikte på den estetiske lærerstilling ved Universitetet, den andre har som emne *generell grammatikk* og har filosofiske intensjoner.

Alt som lærer ved Krigsskolen omarbeidet han på oppfordring av sine overordnede «nogle mindre fattelig fremsatte Paragrafer i NISSENS danske Sproglære», og da han kom til Trondhjem, ble han bedt om å «udarbeide en kort og fattelig Grammatik i Modersmaalet» (18de juni 1820, 15de mai 1836; jfr. forordet til «Forsøg»).

Den første vinteren han var i Trondhjem, skrev han så «Forsøg til en Grammatik i Modersmaalet» (1822). «En grundig Sprogmand» (rektor ROSTED) gjennomarbeidet «med megen Flid» manuskriptet og ga verdifull hjelp (14de mars 1821, forordet til «Forsøg»). Da MAURITS HANSEN ble valt inn i Videnskabernes Selskab, var det sikkert en kjent sak at han hadde ferdig denne sin første bok utenfor skjønnlitteraturen, og første gang han deltok i et ordinært møte (25de mars 1822), hadde han forært den til Selskabets bibliotek.

Denne bok kom i 5 opplag, med større og mindre forandringer. De ble mye brukt i skolene, unntatt den omarbeidede utgave han sendte ut i 1837. Den fikk Kirkedepartementet til å sende et rundskriv (høsten 1838) til lærde skoler og middelskoler om at man måtte holde seg til den tradisjonelle rettskrivning. MAURITS HANSEN var nemlig gått svært langt i ultra-norsk lei. De opplag av hans grammatikk som kom senere, fulgte da den mer moderate form. Helt til 1850- og 60-årene rådde MAURITS HANSENS grammatikk i skolene ved siden av LYDER SAGENS, og enda atterat JAKOB LØKKES grammatikk vant innpass, ble MAURITS HANSENS brukt utover landet.

Om den virkning hans grammatikk har hatt, sier DIDRIK ARUP SEIP at det i det store og hele var danske regler som ble øvd inn. Enda MAURITS HANSEN godkjente litt særnorsk, er han med på å luke bort norske målemner og fremmer altså danskens makt. Men vi ser likevel at strømmen etter hvert vender seg i mer norsk lei [27].

MAURITS HANSEN gir grei beskjed om sin personlige oppfatning i grammatiske spørsmål. Idet han går ut fra at «det skriftlige Sprog er alene en billedlig Fremstilling af det mundtlige» («Forsøg» 1822, 70), hevder han at uttalen skal være avgjørende

for skrivemåten. Således sier han alt i sin første grammatikk at en ikke bør skrive *af*, men *a* i setninger som: «Hvad gaaer der *a* ham?» «Een *a* Gangen» («Forsøg» 1822, 99). Dette prinsipp, som også har en talsmann i RASMUS RASK, kalte han senere det «ortofone» prinsipp, med et ord han laget selv. Her var altså MAURITS HANSEN hundre år forut for sin tid, og mer enn det. De rettskrivningsreformer vi har hatt i dette hundreåret, har tatt opp mange skrivemåter som vi først finner hos ham (nasjon, punsj osv.), men ennå har vi ikke innhentet ham.

MAURITS HANSEN mente at når skriftspråket i Norge litt etter litt retter seg etter norsk uttale, vil vi omsider få et språk som vi med full rett kan kalle norsk. På hans tid var det jo så at «om en Bog er dansk eller norsk, ...kan ingen afgjøre, hvis Titelbladet eller maaskee blot Trykkestedet er afrevet» (forordet til 3dje opplag av «Forsøg» 1828). Etterat Danmark og Norge var skilt, mente han at de to «Landes naturlige Ulighed...i Forening med Statsforfatningen (ville) virke i høist forskjellige Retninger paa Sprogene». Han kaller de tre nordiske språk «Søstertrær», hvis «herlige Rødder» alltid vil slynges sammen «i det Dybe», mens de utfolder seg forskjellig. «At jeg med vort Sprogtraes Forandring ikke tænker paa Pødeqviste, erklæres til Overflod. Et ædelt Træ af Kjerne behøver ei at podes» (sst.). Han er «fuldkommen overtydet om, at der endnu er Meget tilbage, førend vi have vort deilige Modersmaal saaledes paa det Rene, som Franskmanden har sit», og han ønsker å få være med i et grundig studium av vårt språk (25de november 1825). «Ingen kan tvivle paa», sier han (i forordet til 3dje opplag av «Forsøg»), «at vort Sprog inden nogle faa Decennier vil komme til at antage ikke blot en Mængde det danske Sprog fremmede Ord — men selv noget forskjelligt Karakteristisk».

Han har bevisst arbeidet for denne naturbestemte fornorsking. «I de senere utgaver av grammatikken tar han op en del eendommeligheter han før hadde kassert. Det skjer uten tvil under innflytelse av den bevisste fornorsking som tar til med HENRIK WERGELANDS arbeide» (SEIP).

Det var ikke bare overfor dansken at MAURITS HANSEN ville hevde norskens rett og verd. Han fant det urimelig at morsmålsopplæringen ble stilt helt i skyggen av den latinske og greske grammatikk. «Det er virkelig en Skam, at Drengen skal kunne gjøre bedre Rede for sin Latin og Græsk end for sit Modersmaal», sier han i sin grammatikk (1822). Det er åpenbart et ledd i arbeidet for å hevde morsmålet som fullverdig språk i grammatisk henseende at han legger slik uhyre vekt på analysen. Her gikk han

altfor langt. «Den nøiagtigst mulige Analyse er nu engang min Kjøphest», innrømmer han («Practisk Veiledning» 1825) [28]. — På den annen side mente han at «Modersmaalets Studium» ikke måtte betraktes «som et blot Organon», men oppfordrer lærerne til å «forbinde saamegen material Viden derved som muligt». Derfor ga han ut en «Practisk Veiledning i Modersmaalet» 1825, som foruten grammatikk inneholder hundrevis av stiloppgaver og prøver — det var noe helt nytt i vår pedagogiske litteratur, og den er blitt stående uten svært mange etterfølgere, dessverre. Han peker på hvor nyttig det er å utvikle elevenes «Tænkekraft» og gi dem «Øvelse i med logisk Orden hurtig og lett at fremstille sine Tanker» [29].

Da han hadde skrevet sin «Practisk Veiledning» (som også kom i flere opplag helt til 1859), syntes han at han hadde arbeidet så mye både «mundtlig, tænkeligt og skriftligt» med morsmålet at han var «ked af denne Science, som jeg, efter dens nuværende Standpunkt, troer at have udtømt» (25de mars 1825). Nå kaster han seg over latin — som han alt hadde begynt å undervise i 1821 (20de januar 1821) — og tar sikte på «store philologicum» (udatert brev, trolig fra våren 1826). Også i dette fag kom han til å gi ut flere skolebøker, både kommentar, grammatikk og leksikon.

I 1826 drar han så til Kongsberg, der han, skolestyreren, leser til eksamen. Dette at han samtidig underviser i latin og gresk og studerer språkene på egen hånd, får ham til å tenke grundig over den pedagogiske metodikk. Gresk blir hans «kjereste Skolearbeide» (4de november 1827), og han gleder seg over sine framsteg i romersk filologi (16de april 1829) og er full av iver for «Læremethoden» som han selv har funnet opp. Han synes det er upraktisk at han i flere språkfag må ta oppigjen visse deler av grammatikken, og det fører ham inn på tanken om å lage en *generell grammatikk*.

Her går han fram etter en metode som er hans egen oppfinning. Alt i gutteårene hadde han vent seg til å gjøre utdrag av alt han skulle lære, og han fant da på å bruke en slags billedspråk. Da han ble lærer, eksperimenterte han med en «Billedunderviisning» som han etter hvert utarbeidet til et helt system, «Epideixis» kaller han det [30]. Det var hans idé å gi ut en hel rekke hefter som skulle vise hvordan den epideiktiske metode kunne brukes i flere fag. Han kom likevel bare til å vise bruken i grammatikk, særlig latin. Det er helt nye veier i pedagogikken han her mener å ha funnet fram til, og han sier stolt:

Libera per vacuum posui vestigia princeps.

Metoden ga ham mange gleder i skolearbeidet, daglig ser han «ret adskillig Frugt af den», og han er «usigelig lykkelig som Skolemester» (24de januar 1835).

Idet han arbeider med metoden brukt på den latinske grammatikk, kommer han inn på en uhyre dristig idé. Han tror han har oppdaget hemmeligheten ved alle språks indre struktur. «Min Epideixis har lært mig Sproghemmeligheder, som ingen af mine daglige Staldrødre, Grammatikerne, have lært mig, ogsaa en paa Tænkningens livets indvortes Organisation grundet Sproglære. Men jeg er ligesom gamle Folk eller gale Folk; man maa begynde, hvor man vil med mig, saa ender jeg ved mine 7 Churfyrster» (3dje april 1831).

Det er som han aner at dette kan bære galt av sted. Til sin fortrolige venn SCHWACH våger han å si det (oktober 1831): «Dette er et slemmt Punkt af mit Liv. Jeg har enten opofret Alt: Kundskab, Genie, Kræfter — paa et Phantom, — og taber med det sidste Spor deraf Agtelse og Mod — eller jeg staaer hoverende ovenpaa en Gruusdyngge af Aarhundreders Sprogbygningslærer, som jeg har knust. Du er den Eneste, som tør høre disse farlige Ord». Han taler med mange «Sprogkyndige» om sine idéer, og han har «et grundet Haab om at de have vakt Interesse hos en af de første Mænd i Videnskabernes Rige hos os» — han tenker på GEORG SVERDRUP.

De første små heftene han gir ut om sin metode, er det tragisk å lese. Han innrømmer da også senere at det var «overilet og umodent» å sende dem ut [31].

Den originale oppfatning av språket han er kommet til, begrunner han med å vise til at han har gjennomkrysset språkets mark både som dikter, gransker og lærer. «Hvad Under, om denne Marks Gjenstande nu optages anderledes i mit Indre end i deres, der aleene paa een Maade gjennemvandrede den? Hvad Under, om netop disse Krydsvandringer stundom have forvirret mit Perspektiv?» Som det sikre resultat av sine forskningsreiser i språkets verden mener han å kunne fastslå «visse Love, der ere fælles for alle Sprog og uden hvilke aldeles intet Sprog er tænkeligt». Han har studert flere utenlandske verk om generell grammatikk, men han er kommet til det resultat at han i mange henseender er nådd forbi sine forgjengere («Det latinske Sprogs Syntaxis etc.» 1832, fortale).

Den fatale idé han nå er grepet av, er å nå fram til en pasigrafī dvs. en skrift som alle kan forstå uten hensyn til hva for språk de taler [32]. Det eksisterer jo slike skrift-systemer; den kinesiske skrift skal f. eks. være en slags pasigrafī, idet den kan

forstås av alle kinesisk-talende, selv om forskjellen mellom de ulike målfører er så stor at folk ikke kan forstå hverandres talespråk, ja også japanerne, hvis språk er grunnforskjellig fra det kinesiske, kan forstå kinesisk skrift. — Mange kjente filosofer og språkmenn i Europa har strevet med dette problemet, som noen forresten mener er uløselig. MAURITS HANSEN var til sine tider overbevist om at den tegnskrift han hadde oppfunnet, var «den eneste sande Pasipraghi». Senere innrømmer han at hans system kan forbedres.

De siste 10 år av sitt liv lever han faktisk for dette sitt «Barn», som han kaller det. Det er sårt å lese hans brev fra denne tiden, om hvordan han natt og dag er opptatt med å forbedre og revidere sitt system og reklamere for sitt syn, muntlig og skriftlig. Det var hans overbevisning at metoden «i min Tid eller efter min Tid...skulde meddele sit Stød til Menneskeartens Udvikling».

For å få myndighetene til å interessere seg for saken ber han Regjeringen om at det må bli nedsatt en undersøkelses-kommisjon, og så gir han ut et lite skrift om «Den epideiktiske Underviisningsmethode saaledes som den anvendes ved Kongsbergs Mid-delskole» 1832, et skrift som egentlig er en begrunnelse for søknaden. Her ser vi de ruter og andre figurer som skal uttrykke subjekt, predikat og andre setningsdeler. Denne «Periodeskrift» gir «med mekanisk Nøiagtighed...hver større og mindre Deel af Talen en den eiendommelig synlig Form, hver dens Skattering en virkelig tegnet Skyggestreg», sier han. Det er ingen tvil om at hans metode er en glimrende anskueliggjøring av språkets grammatiske oppbygning. Den vitner om klarhet og fantasi på en gang, og en kan godt forstå at elevene, når de første hadde lært systemet, syntes grammatikk ble et festlig fag. Men når han hevder at han har oppdaget bestemte lover for sine figurer og at disse lover har sammenheng med «Tankens Modervæsen», da røper han et syn på språket og dets indre natur som bare kan forstås ut fra en bestemt romantisk språkfilosofi. SCHWEIGAARD, som jo var den fødte motstander av romantiske spekulasjoner, anmeldte boken i Vidar [33] og spør: «Hvorledes kan Nogen ved Figurer udtrykke Forholdet mellem Aarsag og Virkning, Betingelse og Følge» osv. Han mener at det hele er overflødig. Ellers roser han MAURITS HANSEN for hans store «Varme og Interesse for sit Fag» og mener at han har en «rigtig Indsigt i hvad der i Sprogunderviisningen maa ansees som det rigtigste og vigtigste Formaal, nemlig at udvikle Aandskraften ved at vække Bevidstheden om dens egne Virksomhed».

Men MAURITS HANSEN kan ikke oppgi sin idé. I 1834 har han

utarbeidet den i en avhandling på latin og på tysk, og han reiser til Kristiania for å levere den inn til Kollegiet som magister-disputas. Resultatet blir imidlertid at han tar sine «lærde Snurrepiberier» med hjem igjen (1ste april 1834). Så omarbeider han det hele, gang på gang. Hvor opptatt han er av dette, forstås vi av en brev-uttalelse som denne (24de januar 1835): «Den anvendte Logik er nu engang min Kjøphest, og jeg lever mit høieste Liv i syntactiske Speculationer og disses practiske Udbredelse i den mig betroede Kreds. Dette Skolestudium syssel-sætter mig fast Nat og Dag. Og at det ei er ganske uden Resultater, have upartiske Mænd erkjendt, for hvilke jeg har opladt Afgrunde eller rettere Haller i Sprogverdenen, hvorom Tydskslands Literatorer i Faget endnu ikke drømme... Du skulde forundre Dig over det Antal Hefter, jeg har af omtrentlig eens Indhold, skrevne paa Dansk, Latin og Tydsk, af hvilke det sidste Hefte stedse er en Omkalfatring af det næstsidste». — Han tenker på å låne lokale på Universitetet og kunngjøre offentlige forelesninger over sin pasigrafi (18de februar 1835). For personalet ved Kristiania Katedralskole foredro han sin lære om tempus og modus og var tilfreds med den mottagelse hans idéer fikk. Han hørte også om at de hadde vakt «betydelig Sensation her og der iblandt Pædagogerne».

I 1835 kom hans siste bok om den epideiktiske metode: «Systematisk Fremstilling af det latinske Sprogs Combinations-lære» [34]. Her griper MAURITS HANSEN ordet i den store strid som var innledet av SCHWEIGAARD i Vidar 1832 og fortsatt av HERMAN FOSS i Stortinget 1833 og som gjaldt de klassiske språks plass i den norske skole. Denne strid, som foregår samtidig også i Danmark og Sverige, er hos oss opptakten til en utvikling i skolen som vel de fleste har sett på som en triumf for utviklingen, men som noen vil kalle skjebnesvanger. For fra da av kastet vi av broen som forente oss med den del av den europeiske klutur-enhet som de klassiske fag er og alltid har vært. Sant nok var kravet om en annen utdannelse enn den det klassiske gymnasium kunne gi, berettiget, både pedagogisk, nasjonalt og sosialt, men det var like fullt en betenkelig vei vi her slo inn på.

De to parter som stod overfor hverandre i 1830-årene, stilte krav til skolen som ikke synes å kunne forlikes når en ikke vil gå til linje-delning. «Realistene» anklaget, med stor rett, skolen for å drive avguderi med de døde språk; grammatikkstudiet tok tanken bort fra emnet og ble et mål i seg selv idet de klassiske tekster i stor monn ble betraktet som en eksempelsamling av grammatiske figurer. Skolen gjorde på den måten elevene blinde

for den praktiske dyktighets framsteg, ble det sagt. Skolens menn ble også beskyldt for å vise en suveren forakt for dannelses-verdiene i realfagene og i de moderne nasjonale litteraturer. — «Humanistene» kom på sin side til å se på «realismen» som en tidssykdom, et uttrykk for den moral, politikk og tenkning som spredte seg fra Frankrike, denne «Europas Pandoraeske», og som virket drepene på all sann humanitet.

De norske humanister, særlig den unge rektor ved Trondhjems Katedralskole, F. M. BUGGE, hentet ofte sine argumenter fra den tyske nyhumanisme, først og fremst fra FRIEDRICH THIERSCH. For nyhumanistene var «dannelse» blitt et hovedord, og det ufelbare middel til å nå den utfoldelse av menneskets edleste anlegg som er særmerket ved all sann dannelse, var den klassiske litteratur. Hos oss kom diskusjonen i stor monn til å gjelde verdien av selve de klassiske språk, ikke som middel til å trenge inn i den antikke litteratur og ånd, men som en særlig åpenbaringsform av den menneskelige ånd. Det er altså ikke først og fremst antikken som åpner seg for humanisten, men selve menneskeåndens dybder. Slik blir da forsvaret av de klassiske språk noe mer enn et pedagogisk og litterært spørsmål; det er selve det idealistiske menneskesyn som humanistene mener er i fare. Det vi savner i dette forsvar for de klassiske språk, er selve Hellas, det Hellas som de utenlandske nyhumanister på en måte gjenoppdaget og gjorde større og rikere. Vi fikk med andre ord ikke noe nytt antikk-bilde slik som i andre land. Det er kanskje en av grunnene til at de nyhumanistiske argumenter slik de ble brukt i Norge, ikke fikk den slagkraft de kunne fått. De store lånte argumenter som var sprunget ut av et inspirerende møte med en rikere antikk, måtte hos oss tjene som forsvar for et språkstudium som fant all rikdom i seg selv.

MAURITS HANSEN grep inn i striden med sin latinske syntaks samme år som den snautt 30-årige rektor BUGGE gikk til motangrep på HERMAN FOSS og hans realisme. Selv om striden altså ennå ikke hadde fått det store omfang, hadde partene iallfall hatt føling med hverandre, og en kunne tydelig se hva det var for posisjoner kampen ville stå om. Begge parter hadde også vist hvor de hentet sine våpen fra — den tyske nyhumanisme og den franske realisme.

I denne, «som i enhver viktigere Strid», hyller MAURITS HANSEN «hiin gamle Lov, der forbyder den feige Neutralitet». Hans synsmåter viser likheter med SCHWEIGAARDS. Begge har vært orientert i den svenske og danske strid om disse spørsmål. TEGNÉR hadde i slutten av 1820-årene i likhet med MADVIG i begynnelsen av

1830-årene nektet at de klassiske fag var suverene som dannelsesgrunnlag, og begge talte for et både-og. At de senere kom til andre resultater, er en sak for seg.

Det er altså helt riktig når MAURITS HANSEN sier at «Tidens mægtige Villie» forlanger en omlegning. Den eneste løsning er etter hans mening at humanistene må «dele sine Fasces for ikke ganske at tabe dem». Studiet av de gamle språk må ikke ha sitt mål i seg selv, men «tjene ogsaa den anden Herre, nemlig lette Adgangen til nyere Sprog». Ved at det humanistiske parti slik arbeider «det andet i Hænderne», kan utviklingen bli «til det Heles Vel». De klassiske fag kan ikke lenger «anmasse sig Ret over Decennier af de Studerendes Liv», også av den grunn at utbyttet ikke er videre imponerende. «En Student hos os, som har gjennepløiet det hele befalede Cursus af Auctorer, kan endnu, som bekjendt, i Almindelighed hverken Latin eller Græsk», påstår han [35]. Derfor rår han til å la «den hele Stabel af Auctorer, som Forordningen opstiller, lidt efter lidt tages ned igjen; lad os ikke forlange at lære Æsthetik, Rhetorik eller mindst Philosophi af de Gamle».

MAURITS HANSEN står altså i visse måter på realistenes side. Når han likevel ikke ville slutte seg til dem som krevde at gresk og latin helt skulle gå ut av fagkretsen, var det fordi han mente at grundig studium av ett språk var nødvendig. Hele hans syn er en konsekvens av den nyhumanistiske oppfatning av språket som en åndsåpenbaring. For dersom det er så at gresk og latin er en gjenspeiling av den menneskelige ånd i dens høyeste utfoldelse, må en også, ved å trenge inn i denne åndens åpenbaringsform, kunne nå fram til «Tankens Modervæsen» hvor alle språks mer eller mindre fullkomne oppbygning har sitt utspring. Og denne oppbygning må i store drag være den samme, for alle språk er jo barn av den samme mor. Dette er den tankemessige begrunnelse for MAURITS HANSENS pasigrafi, og hans arbeid med den latinske syntaks må vurderes ut fra samme syn. «Der gives eet Sprogenes Spærreverk, hvilket af ethvert besynderligt Sprog paa sin særegne Maade udfyldes». — Mange ting taler for å velge latinen som innføring i denne generelle grammatikk, og etter hans metode mente han at ungdommen med færre klassikere og på kortere tid ville kunne lære både gresk og latin, samtidig som de fikk den innsikt i språkernes struktur som ville gjøre det lett å tilegne seg hvilket som helst språk.

Hans standpunkt i striden mellom humanister og realister vant ingen tilslutning. Han måtte «døie Aksetræk og medlidende Smil af begge Partier» (10de januar 1840). De krevde et klart

enten — eller, men MAURITS HANSEN vil unngå å vekke mishag, sier han i et brev, og derfor vil han ikke at det skal bli kjent hva hans egentlige hensikt er. Han betror seg, som alltid, til SCHWACH og sier at han er «en hemmelig Realist» og at hans Epideixis har vært og er egentlig «en forklædt Bekjemper af Humanismen», og den har til hensikt å «gjøre de gamle Sprogs Studium overflødig». Den interesse som humanister som BUGGE gledet MAURITS HANSEN med å vise for hans Epideixis, forteller tydelig nok at de ikke ante noe om bakholdet de skulle lokkes i [36].

Han hadde altså ikke bare skuffelser i sitt arbeid med latinsk syntaks. Kolleger oppmuntret ham til å utarbeide sitt system grundig, og en anonym anmelder i Morgenbladet (1835 nr 312, 8de november, tillegg) — det var kanskje SVERDRUP (—r—) — skriver svært rosende om hans syntaks, «dette nye og glimrende Meteor». Anmelderen slår fast at MAURITS HANSEN «uomtvistelig har tiltegnet sig den første Plads i tvende forskjellige Feldt af vor Literatur», og han er visselig mannen som kan gi oss «en filosofisk Syntax af det latinske Sprog». Det arbeid han har levert på dette område, inntar «et mærkelig Sted ikke alene i vor, men i Verdens Skoleliteratur».

En kan da ikke undre seg over at MAURITS HANSEN hadde godt håp om å få lektorposten i filosofi som ble kunngjort i begynnelsen av 1839. Det meldte seg 2 søkere foruten MAURITS HANSEN, nemlig den dyktige klassiske filolog overlærer og skolestyrer JOHANNES MUSÆUS og student WELHAVEN, som kunne legge fram attester for sitt glimrende «Foredrag» og sine evner som estetiker. Fakultetets flertall og Kollegiet kunne ikke anbefale noen av søkerne. Om MAURITS HANSEN uttalte Fakultetet at det «troer i hans Værker, uagtet al hans Dannelse, dog ikke at finde saadanne Egenskaber, som skulle kunne anbefale ham til Ansættelse som Lærer i Philosophi». Interessen samlet seg på alle hold først og fremst om WELHAVEN, som hadde de dårligste papirer og de beste talsmenn. Men Fakultetet kjente ikke noe skrift av ham «som giver Anledning til at antage, at han har Indsigt i Philosophien». Et lite mindretall mente likevel at alle 3 burde komme i betraktning, MAURITS HANSEN «som flittig Skolemand, som Skribent og som den, der har beskæftiget sig med filosofisk Sproggranskning». — Han var faktisk den eneste av søkerne som kunne legge fram arbeider med filosofiske intensjoner, men nettopp da ble hans latinske grammatikk angrepet hardt i et par programmer (1838 og 1839) av lektor L. C. M. AUBERT. Universitetets prokansler, grev WEDEL JARLSBERG, hevdet at

MAURITS HANSENS kraft var svekket på grunn av hans ulike og utallige gjøremål, mens han, «hvis han i yngre Alder var ansat som Lærer i Philosophien, vilde være bleven en Prydelse for Universitetet». — WELHAVEN fikk en hjelp av sine venner som han forhåpentlig betakkert sig for: de beklirket MAURITS HANSENS rykte ved å vekke tvil om hans edrueighet. Om dette ikke hjalp WELHAVEN, såret det iallfall MAURITS HANSEN dypt. Resultatet av denne strid ble at WELHAVEN ble konstituert i stillingen, mot Fakultetets, Kollegiets og Departementets innstilling og mot de fleste statsråders vota [37].

Hele denne strid, som til dels ble ført i pressen, gikk hardt inn på MAURITS HANSEN, men som den ukuelige mann han var, arbeidet han videre med sin yndlingsidé. «Jeg er, det véd jeg, bleven til Nar paa min Pasigrafi; men *frangor, non flector!*» (10de januar 1840). Han kunne nok knekkes, men bøye seg ville han ikke [38].

Ved det minste tegn på interesse for Epideixis blir han glad som et barn. Rektor F. M. BUGGE ber ham komme til Kristiania så de kan drøfte systemet, og han drar, full av tro på at det endelig en gang skal lykkes ham å finne forståelse for sine synsmåter (11te oktober 1840).

I 1841 feirer han sølvbryllup — også med næringsssorgen, sier han — og snart kommer sykdom til og nedsetter hans arbeidskraft og humør [39]. Men han klager ikke. «Jeg er glad ved at leve og føler mig lykkelig i mine kjære Omgivelser, oplives af Haabet, at min Gjeld vil overvindes om nogle Aar», skriver han 5te august 1841. Men før året er omme, har sykdommen fått slikt tak at han ikke lenger er arbeidsfør, og fra nå av er livet bare en smertefull kamp med døden. Hans nærmeste er om ham og letter striden. En av hans døtre, NICOLINE (senere gift med EILERT SUNDT) forteller i et brev til WERGELAND om hvordan familien søndag ettermiddag 13de mars 1842 sitter samlet om avisene. MAURITS HANSEN leser Den Constitutionelle for 5te mars, hvor WERGELANDS «deilige Digt» til «Fordums-Venner» står:

Med Døden i mit Hjerte,
og Smilet om min Mund,
og i mit Blik en Smerte
ifra vor Afskedsstund —

MAURITS HANSEN pleide lese høyt for sin familie, de syntes ikke det var mulig «at nyde noget Smugt, naar ikke Fader læste det høit». Han prøver å gjøre det nå også, men han er for svak og

må «med Taarer lægge Bladet bort» [40]. Han hadde selv døden i sitt hjerte. Et par dager etter, 16de mars, døde han.

Av samtidens bilder av MAURITS HANSEN er det særlig to vi vil feste oss ved. Det er FLINTOES maleri fra 1825, som vår minnetong er preget etter, og JØRGEN MOES skildring av «Mesteren» slik han lærte ham å kjenne 1834 [41]. Han taler om det «aabne, venlige Ansigt... Tykke, næsten ravnsorte Lokker hænge, næsten som det behager dem selv, om Panden. Denne er høi, ædel og fiintbøiet og er maaskee det mest Charakteristiske ved hans hele Physiognomie; Øiet er mørkebruunt stort, og har uidentvilt engang været særdeles skjønt; Næsen græskdannet, men noget lille, Kinderne lidt rødere end jeg ønskede, og Munden af Naturen dannet til at yde ægte attisk Salt. ...Og dog hvilede over det hele Aasyn et fiint Slør af Melancholie, det jeg ikke kunde see uden Smerte». JØRGEN MØE var som mange andre opprørt over den behandling MAURITS HANSEN fikk — «denne som Lærer, Digter og Menneske lige store Mand». «Det er en herlig Mand, — kun altfor beskedent».

ANDREAS MUNCH var blant dem som skrev minnedikt ved hans død [42]. Han vender seg til Norge i sterk bebreidelse:

Nu kan du sidde ene i de lange,
De mørke Vinteraftner med din Gru.

Thi du lod ham staae ene, da han gjød
Mildt over dig sit Indres rige Toner,
Ham lod du skrive for det usle Brød,
Ham lod du trælle til han hensank død —

Han elskte dig saa høit, mit Fædreland!
Han elskte dig just for din Kamp, din Brøde; —
Han var dig lig. Hans Bryst var som et Væld
Af Toner, der ei kunde sammenklinge,
Fordi du ei Tidsharpen paa dit Fjeld
Har kunnet end til nogen Eenkiang bringe.

Den tanken at MAURITS HANSEN ikke helt ut fikk realisert seg selv, går også igjen i WERGELANDS minnedikt [43], der han skildrer hvordan «Englevrimlen», som så mangen kveldstund har stått og lyttet «bag din Hyttes Vægge», nå hilser «Himmelens berømte Gjæst» og ber om å få en novelle til. For hans

...fortrinligste Novelle
aldrig blev paa Jorden læst.

I hans Hjerte stod den skreven,
tvang Usynlige til Graad,
Slutningen, isønderreven,
af hans egne Taarer vaad.

*

MAURITS HANSENS dikter-ry er sunket jevnt med årene. De summariske dommene om ham som en nå finner i mange bøker — om andre! — skal ikke gjøre det lett å forstå hvordan han kunne bli den mest leste forfatter i sin generasjon [44]. Det er da all grunn til å slå fast hvordan samtiden så på ham og hva han har betydd for ettertiden.

At WERGELAND har satt stor pris på ham, skjønner vi både av det dikt han skrev til sin «liflige MAURITS» og av dikt om «den elskte Digter». Vennen har betydd noe for ham. Da NICOLAI WERGELAND satte opp noen momenter til biografi over sønnen, føyde HENRIK til at SCHWACH og HANSEN «skjænkede ham deres Venskab» [45]. HENRIK WERGELAND satte ham høyt ikke bare som menneske og venn, men også som dikter, først og fremst som «vor udmærkede, fiinttegnende Novellist» (1833). Når WERGELAND skriver «Om Norges Skjønliteratur...efter den i 1814 gjen-vundne Frihed og Selvstændighed» (Statsborgeren 1835), nevner han 9 diktere, og han setter MAURITS HANSEN først og WELHAVEN sist. I «Læsebog for den norske Ungdom» (del II, 1844) roser han MAURITS HANSEN som «ypperlig Novellist» og sier at han «har ogsaa udgivet grammatiske Skrifter af Fortjeneste», og i brev til FREDRIKA BREMER gjør han henne oppmerksom på hans gode kulturskildringer. — WERGELANDS kjærlighet viste seg i mer enn ord; han hjalp MAURITS HANSENS døtre økonomisk da de var blitt farløse. Det er også betegnende at han omtrent ett år etter MAURITS HANSENS død debiteres hos J. W. CAPPELEN «1 Globus til Søn af Overlærer HANSEN» [46]. — De to diktere stod i gjeld til hverandre: WERGELAND ga et par ganger (1830 og 1832) MAURITS HANSEN stoff til noveller, og kunne på sin side lære av vennens å slynge dramatiske knuter [47].

Beundringen var nok ikke gjensidig. MAURITS HANSEN måtte innrømme at han ikke forstod seg på de «hyperpoetiske Varer» som ble levert av «den gevaltige Odedigter». Han beklaget at han var «en Svinepels i Livet og en Opiumæder paa Parnasset. For der kunde blevet Noget af dette barokke Genie» [48]. Slik skrev han til sin beste venn SCHWACH, hvis dikterevne og språkøre han satte like høyt som hans fine smak. De to var enige om at danskene hadde rett når de omtalte MAURITS HANSEN og SCHWACH «som Norges eneste Digtere nuomstunder» (27de februar 1836).

I 1830-årene var JØRGEN MØE fylt av en svermerisk beundring for MAURITS HANSEN og siterer stadig «vor MAURITS» i sine brev til ASBJØRNSSEN. Ved vurderingen av skjønnlitteraturen gikk JØRGEN MØE ut fra det hovedkrav at «den i rene, luttrede Billeder skal afspeile Folkets Liv, saaledes som dette efter fysiske og

historiske Betingelser er til», og da måtte han slå fast at «etter Adskillelsen fra Danmark tog det politiske Element alle Kræfter i Sold» i en grad som gjorde at «ingen af denne Tids digtende Nordmænd ragede saameget op over sin Tid, at han...formaaede at fordybe sig i og gjengive Folkets Hus- og Hjerteliv, — uden én eneste, vår fortræffelige MAURITS HANSEN», skriver han i «Nogle indledende Ord til «Samling af Sange, Folkeviser og Stev i Norske Almuedialekter.» (1840 [49]).

ASBJØRNSEN har sagt at det var etter MAURITS HANSEN (og BLICHER) han formet sin stil da han skrev sine huldreeventyr [50], og IVAR AASEN fikk sin første innvielse i språkets verden gjennom MAURITS HANSEN. Slik kunne en fortsette å nevne navn på navn, HANS ØRN BLØM, HARALD MELTZER, CAMILLA COLLETT osv.; hos mange får MAURITS HANSENS diktning ros og bærer frukt. Og for folk flest var han en dikter som «rykkede Tankerne ind i en ny Virkelighed, hvor vi selv var med» [51]. Det var derfor ikke mer enn ventelig at hans byste ble stilt opp sammen med byster og bilder av OEHLENSCHLÄGER og TEGNÉR, HOLBERG og THORVALDSEN på studentmøtet i Kristiania 1851 [52].

Men den betydningsfulle litterære ettervirkning finner vi hos HENRIK IBSEN. Han har hatt øye for den særlige plass som MAURITS HANSEN har i vår litteratur. Etter IBSENS mening var den norske litteratur i 1830-årene så lik den danske, «at det nu saagodtsom er en Umulighed af indre Kjendemærker at skjelne Datidens norskfødte Digteres Arbejder fra de samtidige Danskes. Den eneste, der kan nævnes som en Undtagelse fra den almindelige Regel, er MAURITS HANSEN, der virkelig havde et sundt og klart Øie for meget Eiendommeligt i vore nationale Forholde», skriver han i 1861. Omtrent 10 år før hadde han skrevet et lite novellefragment, «Fangen paa Agershuus», som en kan kalle et elev-arbeid i den Hansenske skole. Det viktigste IBSEN kunne lære av MAURITS HANSEN, var den retrospektive teknikk, den suksessive avsløring av den skjebnesvangre hending i fortiden. CHR. COLLIN har vel rett når han mener at IBSEN her har mottatt påvirkning fra MAURITS HANSEN [53].

Det var med sine dikt MAURITS HANSEN først vakte oppmerksomhet, men nettopp som lyriker sank hans ry omtrent like fort som hans lyst og evne. Det er betegnende at vi har en nesten fullstendig samling av hans vel 70 romaner og noveller [54] mens hans dikt fremdeles er spredt for alle vinder og knapt lar seg samle. Likevel er klangen fra hans lyre ikke helt forstummet; vi kan høre et ekko av hans ungdomspoiesier i HENRIK IBSENS dikt fra om lag samme alderstrinn, fra 1850-51, da han

som nevnt forsøkte seg i MAURITS HANSENS prosa-stil. Både i rytme og motiv er der så stor likhet mellom MAURITS HANSENS «Bergmandssang» («Digtninger» I, 1825, 25-26) og HENRIK IBSENS «Bjergmanden» (formningen fra 1850, Edda III, 1915, 85 f.) at en må tro MAURITS HANSENS dikt har gitt både rytmisk påvirkning og motiv-impuls. For å gi et inntrykk av samklangens kan en stille noen linjer fra de to dikt overfor hverandre:

Hist i Fjeldets sorte Indre,
Der hvor ingen Straale naaer,
Der hvor ingen Stjerne tindre,
Dybt en Trylleverden staaer.

Dybt i Fjeldets stille Nat
Vinker mig den rige Skat
Diamant og Edelstene
Mellem Guldets lyse Grene.

Evig Nat saa stille hviler
I de kolde Hvalvvinger;
osv.

Her i Dybet er der Fred,
Fred og Nat fra Evighed,
osv.

I begge dikt møter vi kontrasten mellom den mørke, tause verden i dypet og «Verden foroven», med glede, lys og lur i skog, vårblomster og fuglesang. Vi merker samme dragning mot den evigmørke trylleverden med gull-glimtene. Men forskjellen er der selvsagt, og den er betegnende, og den ble større med hver ny formning IBSEN ga sitt dikt [55]. Det er en helt annen bergmann nede i IBSENS gruve enn i MAURITS HANSENS. IBSENS er den rastløse, tvilepsyke mann som drives av uroen i sitt sinn, «i Dybet maa jeg ned»; han må prøve å finne svar på «Livets dunkle Gaade». MAURITS HANSENS bergmann synger glad sine salmer, «i hans fromme Bryst er Ro». Men først og fremst er forskjellen mellom de to dikt den: MAURITS HANSENS bergmann har ingen hammer.

På IBSENS gravstein står hammeren, den er blitt det store symbol. Kanskje var det MAURITS HANSENS dikt som satte hans fantasi i gang så han fant den tone og tanke som vi synes er så betegnende for ham. — Men bergmannen med hammeren, det er også MAURITS HANSEN. Tenker vi på hans iherdige strev i det siste ti-år av hans liv, da han ser avgrunns-haller i språkverden og prøver å bane seg vei til dens innerste hemmelighet, og når vi husker hvordan han trosser egen tvil og andres forakt fordi han vil og må prøve å nå fram — uten at det lykkes, da er det IBSENS bergmann som står for oss:

Saadan gaar det Slag i Slag
Til han segner træet og svag.
Ingen Morgenstraale skinner,
Ingen Klarheds Sol oprinder.

MAURITS HANSEN er nå en glemte mann. Han er ikke av dem som det reises monumenter for, ja ikke engang av dem som det

skrives bøker om. Han er en av de få betydelige menn vi har hatt på det litterære område som ikke har fått sin utførlige monografi. Og det enda han er den norske romantikkens viktigste prosadikter og var den mest leste skjønnlitterære forfatter i en hel mannsalder, og til tross for at han med sin morsmålsgrammatikk har sådd en sæd som gror hundre år etter, han, om hvem det engang ble sagt at han var vår første mann som dikter og som grammatiker.

NOTER OG HENVISNINGER

- [1] Protokoll for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab (i manuskript-samlingen, D.K.N.V.S. Bibliotek).
- [2] Uttrykket er Maurits Hansens eget (i brev 20de juli 1824) og sikter til svenske og danske uttalelser. Se P. L. Stavnem: Maurits Hansens Ungdomsaar, Edda II, 1914, 270-271.
- [3] Det henvises her og i det følgende til «Af Maurits Hansens Breve til C. N. Schwach 1820-1842. Ved Ludvig Daae», Historiske Samlinger II, Christiania 1907, 355-469. Dateringene i disse brevene er ikke absolutte, for de betegner ofte bare når brevene ble påbegynt — det kunne til slutt bli et helt lite hefte. Undertiden mangler dateringen helt eller delvis.
- [4] De biografiske opplysninger som gis her, bygger for en vesentlig del på Maurits Hansens brev 15de mai 1836, Francis Bulls artikkel i Biografisk Leksikon og Stavnems nevnte artikkel i Edda. — Det er noen uoverensstemmelser mellom Stavnems opplysninger og dem familien sitter inne med, derfor har jeg bare nevnt de sannsynligvis sikre data. — Det kan være på sin plass her å slå fast at dikterens fornavn skrives slik: MAURITS (jfr. Mauritsen som alternerer med Hansen som familienavn). Skrivemåten med -z dukker opp tidlig, alt i Morgenbladet 1819, og har holdt seg hårdnakket, til og med hos folk som siterer de bøkene som har Maurits på tittelbladet! — Etter velvillig opplysning fra dikterens ætlinger har navnet Maurits iallfall i de siste 200 år vært skrevet med -s innenfor slekten.
- [5] Den psykologiske analyse av Maurits Hansens barndomsår bygger på en skisse i Hermoder 1822 som blir utførlig sitert nedenfor.
- [6] Se «M. C. Hansens Ungdomsaar indtil hans Ansættelse i Thronhjelm. Et Udkast af L. Daae», Historiske Samlinger II, Christiania 1907, 470-484, og Stavnems anf. arb.
- [7] Uttalelser til Jørgen Moe, som refererer dem i et brev 25de mars 1834; se Anders Krogvig: Fra det nationale gjennembruds tid, Kristiania 1915, 113-118.
- [8] Se Fr. B. Wallem: Det norske Studentersamfund gjennom hundrede aar, I, Kristiania 1916, 21, 35, 42.
- [9] Se Rolv Laache: Nordmenn og svensker efter 1814, Oslo 1941, 33.
- [10] Se Claus Pavels Dagbøger for Aarene 1817-1822. Udg. af Dr. Ludvig Daae, I, Christiania 1899, 34.
- [11] Maurits Hansen arbeidet — forgjeves — med å få gjenopprettet en losje i Trondhjem; det ser vi av flere brev til Schwach. Se også K. L. T. Bugge: St. Johannes-Logen St. Olaus til den hvide Leopard, Kristiania 1907, 141 f., 175-179. Jfr. «Theodors Dagbog».
- [12] Claus Pavels Dagbøger, 8de november 1816. Jfr. Rolv Laaches anf. arb. 33 f.
- [13] Se L. Daae: M. C. Hansens Ungdomsaar etc., 480.
- [14] Se foruten Stavnems anf. arb. også Reidar Øksnevad: «Othar af Bretagne». i Festskrift til William Nygaard, Kristiania 1913, 176 ff. — Jfr. Fr. Paasche i Bull, Paasche og Winsnes: Norsk litteraturhistorie III, Oslo 1932, 97 ff.
- [15] Om tidspunktet for denne boks tilblivelse se Schwachs biografi i b. VIII av Maurits Hansens Noveller og Fortællinger, Efter Forfatterens Død samlede og ordnede af C. N. Schwach. Christiania 1855-1858, og Øksnevads anf. arb. — Pavels kaller den (10de januar 1820) for «en særdeles nydelig Fortælling...en sand Prydelse for vor Litteratur».
- [16] Dette er Øksnevads uttrykk; Francis Bull skriver i Morgenbladet 1ste januar 1919, 10: «Med dette verk blev den tyske romantiks stil indført i norsk literatur».
- [17] Da dette er noe typisk for Maurits Hansen, kan det være verdt å nevne noen eksempler på hvordan han likefram er på utkik etter «Hjælp udenfrå»:
- 1) «Emil, en Roman i Breve» («Digtninger» 1816) skrev han på oppfordring av en venninne (Helvig?) som ga ham overskriften til de 12 kapitler hun ønsket boken skulle inneholde.
 - 2) Høsten 1820 leser han Goethes «Werther» og kommer på den tanke å lage «en qvindelig Werther for det 19de Aarhundrede» (28de september 1820).
 - 3) Horats Ode I, 2 setter ham på den idé å skrive en hyllest til Carl Johan; den håper han vil bringe «Penge og Naade» (25de februar 1827). — Hverken denne plan eller den ovenfor nevnte ble visstnok realisert.
 - 4) I «Digtninger» II, 1825, 142 forteller han (i «Prøvestunden») hvordan en pike gjengir en historie som hun lager som «Pendant», «Modstykke» til Fouqués «Løftet».
 - 5) Et par ganger fikk han stoff til fortellinger av Wergeland. I juni 1830 (se brev) fikk han emne til «Den Mecklenburgske Familie» (se Wergelands Saml. Skr. av Seip, Jæger o. a. V, 1, 249). Om hvordan Wergeland fikk tak i stoffet, forteller Camilla Collett: I de lange Nætter, Christiania 1863, 38-39. I 1832 fikk han stoff til «Moderen» (brev 10de mars); jfr. [22]. Wergeland måtte vel tro at hans venn var emnefattig; det heter da også i Wergelands minnedikt: «Himlen mangler ei Sujetter».
- [18] Se Paulus Svendsen: Krisen i nordisk romantikk. Edda XLI, 1941, 407-421. — Motsetningen mellom å *synes* og å *ville* minner om valgspåket: *non videri, sed esse*, som var tenkt som motto for St. Olausloshen. Det ble ikke brukt, men det «findes i en norsk Gjengivelse af Kap. Akten (af 28 Mai 1819) fra den Tid i Marginen tilføjet som Valgsprog» (K. L. T. Bugges anf. arb.). Maurits Hansen var den gang sekretær!
- [19] Om tidshendingene se Rolv Laaches anf. arb., særlig 132-135.
- [20] Oden til Treschow står i Den norske Huusven 1829 nr 15. — Om Treschows syn se Paulus Svendsen: Gullalderdrøm og utviklingstro, Oslo 1940, 381-399. Om den Johanneiske kristendomsform i tysk romantikk, samme bok, særlig 126 ff. — Jfr. Gunnar Rudberg: Esaias Tegnér, Stockholm 1930, 31, 38.
- [21] Den biologiske utviklingstanken ble omkring 1820 forkynt bl. a. av

presten og geologen J. Ballenstedt. Hans verk: «Die Urwelt, oder Beweis von dem Daseyn und Untergang von mehr als einer Vorwelt» (1818) og «Die neue oder die jetzige Welt, ein Gegenstück zu Urwelt» (1820) betegner forsøk på å tolke Genesis slik at rasjonalisten får mening i den. Utdrag av disse bøkene kom i Hermoder 1821 og 1822. Av det siste kan siteres som prøve: «Mennesket uddannede sig af Naturens lavere Frembringelser i Forverdenen og er sandsynligviis Resultat af flere Skabninger og Forvandlinger som gik det forud, og som dets Legeme efterhaanden leed. Det gik igjennem flere Skikkelser, inden det erholdt sin nuhavende, og Naturen maatte først sønderlaae flere Former inden Mennesket passede i sin nuværende».

- [22] Se brev 10de mars 1832 og Daes note til brevene s. 444 f. Jfr. Francis Bull: Conrad Nicolai Schwach. Kristiania 1908, 18 f., og Studier og Streiftog, Oslo 1931, 179. — Conradine B. Dunker sier (Gamle Dage, København 1871, 180) om «Moderen», hvor Bernt Anker, Treschow, Rosted og flere opptrer, at «de Ord han lægger dem i Munden, ere i bogstavelig Forstand deres egne».
- [23] Se diktet «Til Maurits Hansen», skrevet sommeren 1828; Saml. Skr. I, 1, 162-164; jfr. VI, 2, 100. — At han fremdeles forbereder seg for universitetsstillingen i estetikk, ser vi av et brev 25de mars 1828, trykt i Edda XIV, 1921, 309. Han ønsker, sier han, «en Ansættelse ved Universitetet, om hvilken der har været talt mange Gange ligefra jeg blev Student». Han vil kvalifisere seg for «Æsthetiken» med en lærebok: «Forelæsninger over Hakon Jarl af Oehlenschläger». — Som vi ser kom han fort på andre tanker.
- [24] 10de januar 1831. Jfr. Sofie Aubert Lindbæk: Hjemmet paa Fæstningen. Kristiania 1912, 132-133. Etter de brev (fra februar og mai 1831) som er trykt der, var det mange hensyn å ta. «Man siger, at Maurits Hansen har søgt om at blive Professor i Philosophie, og bliver han det, bliver der ei noget af Ludvig (Vibe)s Lectorat (i Græsk), thi det er Professoren i Philosophie, Møller, som gaaer af, hvorfor Sverdrup tænkte at overtage hans Videnskab, naar Ludvig kunde blive Lector i Græsk».
- [25] Brev fra Maurits Hansen til Jørgen Moe 1ste mars 1832, trykt i Anders Krogvig: Fra det nationale Gjennembruds tid, 288-290.
- [26] Se Det latinske Sprogs Syntaxis etc., 1832, forordet.
- [27] Didrik Arup Seip: Dansk og norsk i Norge i eldre tider, 46-55. Se også Achille Burgun: Le développement linguistique en Norvège depuis 1814. Kristiania 1919, 168-170.
- [28] Et eksempel på analyse, hentet fra «Præctisk Veiledning» s. 124 illustrerer hans mani:
«Messenierne, undertvungne af Spartanerne, bare med Uvillie deres Lænker, og sukkede».
1. Messenierne — Substantiv, Apell., Mascul. bestemmt, Fleertal, det uafhængige Forhold; af Primitivet Messenien.
 2. undertvungne — enkelt styrende Prædikatsverbum, fuldk. personligt, fuldk. tveformet, tredie Conj. her Participium af den objective Form. — Som Adjectiv til det udeladte Subj. som, Fælleskøn, Fleertal. — Uadskilleligt sammensat.

5. bare — enkeltst. Prædicats-Verb., fuldk. pers., fuldk. tveform, tredie Conj.; tredie Pers. Fleertal Imperf. Indicativ, subjectiv F.

Intet under at Schweigaard gikk til angrep på «den utaalelige og unyttige Norske Analyse» («Nogle Ord om Norsk Grammatik», i Vidar 1833 nr 53, 54 og 55; artikkelen er egentlig en omtale av Maurits Hansens grammatikk, utgaven fra 1828, som han også har gode ting å si om).

- [29] Hvor stor vekt Maurits Hansen la på dette ser vi av det før siterte brev til Jørgen Moe, der det heter: «En Hovedpligt for den æsthetiske Lærer maa være practisk at veilede den yngre Studerende i at udvikle sine Tanker over forskjellige Materier; og i denne Henseende maa han selv besidde en overlegen Færdighed». — «Præctisk Veiledning» er tilegnet: «Den smagfulde Lærde, den skarpsindige Sproggransker, den studerende Ynglings faderlige Veileder, Magister og Professor Jakob Rosted, Rector ved Christiania Kathedralskole». — Rosted sa til en som lånte boken av ham, «med rødmende Kinder: Han har dediceret (den) til mig i Udtryk, som jeg sandt for Herren ikke uden Undseelse kan læse». Han syntes forøvrig godt om boken og erklærte at Maurits Hansen «sandt for Herren allerede har stor Fortjeneste af vort lærde Væsen» (av brev fra Frants Aubert til Johan Aubert, 3dje august 1825, trykt i Sofie Aubert Lindbæk: Hjemmet paa Fæstningen, 65).
- [30] «Epideixis» betyr egentlig «det å stille til skue», altså «oppvisning», men brukes særlig om retorenes prakttaler. — Maurits Hansens metode hadde den fordel å tvinge elevene til å gjøre seg det klart hva skolebøkens tekster virkelig inneholdt, og — det viktigste — å anspore elevaktiviteten. Se Tallak Lunden: Maurits Hansen i skolen, Norsk Pedagogisk Tidsskrift 1929, 48-56 og De høiere skolers historie, Oslo 1931, 163-165.
- [31] De 3 første hefter er:
1) Materialier til en epideiktisk Underviisnings-Methode. 1. Hefte. Methoder anvendt paa Underviisning i den almindelige Grammatik, Modersmaalets og den latinske. Christiania 1828.
2) Institutio Syntaxeos latinae etc. — Annet tittelblad: Anviisning til at construere de latinske Exempler i Brøders mindre latinske Grammatik ved epideiktiske Figurer. Christiania 1830.
3) Det latinske Sprogs Syntaxis med en indledende Almindelig Grammatik. Første Afdeling. — Annet tittelblad: Almindelig Grammatik som Indledning til og Veiledning ved alt Sprogstudium. Christiania 1832 (tilegnet Georg Sverdrup).
- [32] I sin «Fremmed-Ordbog» (1842) forklarer Maurits Hansen Pasigraphi slik: «Almenskrift, den Kunst ved almindelige Skriftegn at gjøre sig forstaaelig for alle Nationer». — Ordet betyr «skrift for alle» og er egentlig en slags ideografi idet alle begreper og alt forhold mellom dem uttrykkes enten ved et skriftegn eller ved en tegn-kombinasjon. Det fins flere systemer. Den som først var inne på det, skal være J. Wilkins med sitt skrift «Essay toward a real character and philosophical language», London 1668. Fra 1770-årene har vi flere forsøk, og de er fortsatt helt inn i vårt hundreår. — En kjent pasigraf på Maurits Hansens tid var Johann Severin Vater («Pasigraphie und Antipasigraphie», 1799). Det er uvisst om Maurits Hansen har kjent den, men andre verker av Vater har han lest. Han nevner ham sammen med Thiebhault, Jacob og Sacy.

- [33] Det er dette skrift som er anmeldt av Schweigaard i Vidar 1832 nr 13, og ikke «Materialier etc.» slik som det sies i Halvorsens Forfatter-Lexikon.
- [34] På tittelbladet står 1834, men det er galt, for forordet er datert 1ste april 1835; jfr. brev 9de november 1835.
- [35] Et eksempel som viser at Maurits Hansens påstand ikke er helt ugrunnet, har vi i Breve fra Riksarkivar Birkeland (1848-1879). Utgit av Fr. Ording, Kristiania 1920, 9, der det fortelles om artium 1848. I norsk stil ble gitt: «At udvikle Meningen af den gamle Sætning: *principiis obsta.*» Professor Monrad oversatte uttrykket for noen kandidater: «Modstaae Begyndelserne, naturl. til det Onde». Men ikke alle fikk latinen oversatt; således oppfattet «en meget flink Fyr fra Chr.ania Latinskole» stilen slik: «Modstaae Fyrsterne (*principibus*)», «og førte en skrækkelig oprørske Tale». — Men det var i 1848!
- [36] Ingen som har behandlet denne striden, har visstnok nevnt Maurits Hansen. En leter forgjeves etter hans navn i Otto Anderssen: Realisme eller klassicisme, Kristiania 1921. — Jfr. Tallak Lundens før nevnte artikkel, og S. Skard: A. O. Vinje og antikken, Oslo 1930, særlig 25-36. Se også Torstein Høverstad: Norsk skulesoga II, Oslo 1930, særlig 306. — Om Tegnér's oppfatning se Gunnar Rudberg: Esaias Tegnér, Stockholm 1930, 9-26, med litteraturhenvisninger.
- [37] Se Storthings Forhandlinger i Aaret 1842, IX, Christiania 1844, 650-662 og Storthings-Efterretninger 1836-1854, II, Christiania 1893, 455.
- [38] I 1841 ga Madvig ut sin latinske grammatikk; i forordet tenker han vel bl. a. på Maurits Hansens arbeider når han taler om «Adskilligt, som i den sidste Tid er blevet anpriist som Forbedringer ved den latinske Grammatik, navnlig Syntaxens Form», noe som han ikke har villet ta opp i sin framstilling.
- [39] Se brev til F. M. Bugge 14de mai 1841 (Historiske Samlinger II, Christiania 1907, 213 f.), der han taler om sin daglige anstrengelse for å få bukt med sykdommen — og om sitt «epideictiske Manuscript» som «ligger i flere Maaneder hen og venter dels paa bedre Humør, dels paa bedre Tid». — Jfr. Camilla Collett og Peter Jonas Collett: Dagbøker og Breve. Utgit av Leiv Amundsen. IV, 379 f. — om Jonas Colletts besøk hos Hansens på Kongsberg i slutten av juni 1841.
- [40] Brevet fra Noline Hansen til Henrik Wergeland er trykt i Rolv Laache: Henrik Wergeland og hans strid med prokurator Praëm. III, Oslo 1930, 159 f.
- [41] Brev til Asbjørnsen 25de mars 1834, trykt i Anders Krogvig: Fra det nationale gjennembruds tid, 113-118.
- [42] Diktet stod i Den Constitutionelle 27de mars 1842. Harmen over tilside-settelsen av Maurits Hansen går gjennom diktet og forledet Munch til å hentyde til at andres «Bøgliv, der kun goldt henflød» innbrakte «Guld og Borgerkroner». Det ble en hel strid av det, da man straks skjønte det var et angrep på Georg Sverdrup. Munch har rettet litt på de fatale linjene i opptrykket i «Mindedigtes» 1877; jfr. Saml. Skr. I, 1887, 170 f. Om striden se T. Høverstad: Norsk skulesoga II, 41. Også om gravminnet for Maurits Hansen ble det strid (1842). Wergeland verner da om vennens minne. Se Wergelands Saml. Skr. VI, 2, 243 f. Jfr. Den Constit. 16de juni 1842 og Nordlyset 2nen og 9de juni 1843.
- [43] Saml. Skr. I, 3, 16-17. — Wergeland skrev også et innledningsdikt til «Tone, Maurits Hansens sidste Novelle» (1843).
- [44] Jfr. H. Koht: Henrik Wergeland, Kristiania 1908, 7: «Hjaa Maurits

- Hansen...merkar me ingen personleg diktartrøng, ingen sann indre romantikk; han berre brukar den romantiske forma som andre hev laga til». I den duren går det hos andre også. Imm. Ross: Litterær underholdning i Norge i 1820-aarene. Edda X. 1919, 141 ff. — S. Skard: A. O. Vinje og antikken, 44. — W. Keilhau: Det norske folks liv og historie, IX, Oslo 1931, 273: «Han drev importforretning i tysk romantikk»; men det gjelder bare det ytre apparat, for, sier Keilhau. «romantikken imøtekom et livsbehov hos» Maurits Hansen. (Jfr. VIII, 1929, 350 f.). — I svensk litteraturhistorie nevnes Maurits Hansen knapt mer. Og i dansk slik: Maurits Hansen lager «et uhyre Papir-omslag om den norske poetiske Realisme, der siden slog igjennem med Camilla Collett og Jonas Lies» (Vilh. Andersen i Den danske Litteratur, IV, København 1931, 834). — Stavnem røper i sin ufullførte studie Maurits Hansens begeistring. Den gjennomført positive vurdering av ham har Paasche gitt.
- [45] De ble personlig kjent i 1828; se udatert brev 1828. Jfr. Wergelands Saml. Skr. I, 1, 162-164; I, 3, 16-17, 69-71; VI, 1, 337.
- [46] Saml. Skr. III, 1, 440; «Om Norges Skjønner» III, 2, 295 f. — «Læsebog» IV, 5, 413. — Brev til Fredrika Bremer (1840) V, 1, 243, 249. — Om hjelpen VI, 2, 238 f., 250.
- [47] Om det novelle-stoff Wergeland sendte, se [17]. — Koht: Henrik Wergeland, 40.
- [48] Maurits Hansen om Wergeland se brev 23de januar 1828 (trykt i Edda XIV, 1921, 309, 311) og Daaes samling av Schwach-brevene: udatert 1828, 13de oktober 1829, 29de april 1832, (noe senere) 1832. — Forholdet mellom Maurits Hansen og Welhaven var kjølig. Maurits Hansen sier om ham at «han er mere vittig end elskværdig, en lidet agtværdig Person, blottet for anden Fortjeneste end noget Vid» (29de april 1832 og senere). Privat skal Welhaven ha erget folk med å blåse av Maurits Hansens forfatterskap (Vilhelmine Ullmann: Fra Tyveaarene og lidt mere, Kristiania 1903, 31). Den ros Welhaven engang uttalte om «Moderen», og som gjerne siteres som bevis på at Maurits Hansen ble anerkjent også på den kante, har sterke forbehold: ««Moderen» udgjør den egentlige Kjerne i denne Samling (dvs. «Bien, et Maanedsskrift for Moerskabslæsning», 1832, hefte 1-3); et friere, egenmægtigt Liv træder os her imøde; vi gjenkjende den yndede Mesterhaand. Imidlertid er Fortællingen som Heelt betragtet ikke af synderlig Betydning» (Vidar 1832, nr 11). — Wergeland imøtegår denne kritikk og sier at «Moderen» er så full av honning (jfr. «Bien») at de andre produkter ikke kan fjerne søtsmaken; se Saml. Skr. III, 1, 439-442, skrevet i begynnelsen av februar 1833.
- [49] Se Jørgen Moe: Saml. Skr. II, Kristiania 1877, 1 ff. Jfr. Finn Grimnes: Dikteren Jørgen Moe, Oslo 1929, 33 f. og fl. st.
- [50] Daae har hørt det av Asbjørnsen selv, se M. C. Hansens Ungdomsaar etc., Hist. Saml. II, 483.
- [51] Vilhelmine Ullmann: Fra Tyveaarene og lidt mere, 31.
- [52] Fr. B. Wallem: Det norske Studentersamfund gennem hundrede aar I, 399.
- [53] Se Ibsens Efterladte Skrifter I, Kristiania og Kjøbenhavn 1909, LX, 253 ff., 470 ff. — Chr. Collin i Tilskueren 1906, 601 ff. — Stavnem i Edda II, 1914, 250 f.
- [54] Maurits Hansens Noveller og Fortællinger. Efter Forfatterens Død samlede og ordnede af C. N. Schwach. I-VIII, Christiania 1855-1858.

— Samlingen inneholder 70 fortellinger (over 3500 sider), skrevet i løpet av 25 år (1816-1841). — Dessverre er denne utgaven lite brukbar for granskning. Noen stykker er beskåret, og det fins ikke opplysninger om når og hvor de først er trykt. Innholdsfortegnelsen i bd. II er ikke korrekt.

- [55] Se Efterladte Skrifter I, 478 f.; III, 389 f. og Samlede verker, Hundreårsutg., XIV, Oslo 1937, 18, 101 ff. (jfr. 469), 122, 237 f. (jfr. 486), 332 f. (jfr. 499).

BIBLIOGRAFISKE OPPLYSNINGER

Halvorsens Forfatter-Lexikon har tjent som grunnlag for utarbeidingen av denne fortegnelsen. Hensikten har først og fremst vært å påvise første trykkested. Derfor er som regel ikke tatt med særtrykk og samlinger som ikke inneholder noe tidligere uttrykt eller som Halvorsen har nevnt. Hvor identifikasjonen av de nyfunne dikt er tvilsom, er dette merket med [Uvisst]. Ved en mer inngående undersøkelse enn jeg har hatt høve til, f. eks. av Morgenbladet og Den norske Huusven, vil en sikkert kunne identifisere flere dikt og oppsett, særlig om en kan bruke de ennå utrykte Maurits Hansen-brev.

Det har ikke vært mulig å kontrollere Halvorsens opplysninger på alle punkter, da ikke alle tidsskrifter og utgaver har vært tilgjengelige for meg, eller de har vært defekte. Flere titler og henvisninger står således for Halvorsens regning.

Så vidt jeg har kunnet se, har Halvorsen observert praktisk talt alle anmeldelser og omtaler av Maurits Hansens bøker o. a. Det henvises derfor til hans opplysninger i så henseende. En feil hos Halvorsen er korrigeret ovenfor under [33], jfr. [34], og en tilføyelse er gjort under [28].

Når annet ikke er opplyst, er den nevnte tekst en prosatekst. — Er en novelle eller artikkel o. l. delt på flere etterfølgende hefter, er bare notert det nr som inneholder begynnelsen, idet en der alltid vil finne oppgitt om den «fortsættes».

- 1815 — Dikt trykt i: Nor. En poetisk Nytaarsgave for 1815. Udg. af Conrad N. Schwach. Studiosus juris. 1815. — Fins også med tittelen: Nor. En Samling af Smaadigte ved norske Forfattere. 1815. (Jfr. Digtninger af M. C. Hansen. Samlede 1825, I. 1825).
- 1816 — Digtninger. 1816. — Poesi og prosa-diktning fra 1816 er også trykt i Digtninger 1825.
- Cantate paa Stiftelsesdagen af det Kgl. Frederiks Universitet, høitideligholdt af dets Studerende den 2den September 1816. Texten af M. C. Hansen. Musikken af H. A. Bjerregaard. 1816.
- 1817 — Hymne ved Reformationens tredje Jubilæum, afsjungen i Vor Frelseres Kirke. 1817. (Jfr. Hj. Petterseu: Norsk Anonym- og Pseudonym-Lexikon, 1924, sp. 219).
- 1819 — Othar af Bretagne. Begynnelsen ble trykt i Morgenbladet 1819, hvor også flere fortellinger først er trykt og senere opptatt i Digtninger 1825 under felles-betegnelsen: Skizzerede nationale Fortællinger. Det samme er tilfellet med dikt som Naturtonerne paa Ceylon. Av diktning, trykt i Morgenbladet 1819, som ikke kan ses å være trykt senere kan merkes: Panthea og Abradatos (skrevet i skoledagene), Til Haabet (dikt) og hyllest til Ingemann (prosa og poesi). —

- Krafts Forfatter-Lexikon oppgir at Othar af Bretagne er oversatt til tysk, fransk og svensk. Halvorsen har ikke kunnet påvise slike oversettelser. I det eksemplar av Kraft som fins i D.K.N.V.S.'s Bibliotek, har P. Botten-Hansen skrevet til: «Berlin. Jfr. Rigstid. 1824, No. 6. Till. Hartmans Avert.»
- 1820 — Sang den 5te Februar 1820. (Jfr. Hj. Pettersen: Norsk Anonym- og Pseudonym-Lexikon, sp. 463).
- I: Morgana. Nytaarsgave for 1820 (1820) er trykt: Theodors Dagbog, visstnok skrevet flere år før (jfr. Halvorsen og ovenfor [15]). Dessuten fins her 5 poetiske stykker av Maurits Hansen.
- 1816-1820 skal Maurits Hansen ha skrevet «den udenlandske Artikel» i Rigstidende (jfr. Horn i Nordlyset 1843, 9de juni).
- 1821 — I: Morgana. Nytaarsgave for 1821 (1821) er trykt: Palmyra (svensk oversettelse Stockholm 1821), Hovedvandsægget og 4 dikt.
- Sang for Norge den syvende September 1821, opptrykt i Digtninger 1825.
- 1822 — Forsøg til en Grammatik i Modersmaalet. 1822. (Om de ulike opplag se Halvorsen).
- Holbergs Erindring, opptatt i Digtninger 1825.
- Quod erat demonstrandum, Morgenbladet 1822.
- De to Søstre. Hermoder 1822, 16de mars.
- Brøde og Straf. Sst. 20de april.
- Anstødsstene for Talentets og Geniets Udvikling til sund Modenhed. En psykologisk Skizze. Sst. 4de mai.
- Germanerhelten (dikt). Sst. 1ste juni.
- Vicomtens Datter. Sst. 15de juni.
- Menneskets Lod (dikt). Sst. 14de september. Opptatt i Digtninger 1825.
- Flytningen (idyll). Sst. 21de september.
- Bekjendtskabet i Spanien. Sst. 19de oktober.
- 1823 — Den keiserlige Fredsmægler. Sst. 26de april.
- 1825 — Digtninger. Samlede 1825, I-II. (Heri Keadan eller Klosterruinen).
- Practisk Veiledning i Modersmaalet. 1825. (Om de ulike opplag se Halvorsen).
- 1826 — Udtog af Modersmaalets Grammatik til Brug for de første Begyndere og i Almueskoler. 1826. (Om de ulike opplag se Halvorsen).
- Forsøg til en Grammatik i Modersmaalet. Andet Oplag. 1826. («Meget omarbeidet», sier Maurits Hansen selv).
- 1827 — Brøders mindre latinske Grammatik for Begyndere. 1827.
- Homeros og Hexametret, en Allegori. Trykt i L. St. Platous Chrestomatie. 1827.
- Emil til Vilhelm, en Fortælling. Sst.
- Norges Frihed, en Sang. Sst.
- Prolog. Den norske Huusven 1827, 5te desember.
- Clarenianerens Bekjendelse. Sst.
- Novellen. Sst. 12te desember.
- Bakchus (dikt). Sst. 19de desember. [Uvisst].
- Barndoms-mindet. Sst. Fortsettes i den følgende.
- Skattegraveren. Sst. 26de desember.
- Eventyret ved Rigsgrænsen. 1828 [d. e. 1827].
- 1828 — Grammatik i det norske og danske Sprog. Tredie Oplag. 1828. (Anmeldt av Schweigaard i Vidar 1833, nr 53-55).
- Materialier til en epideiktisk Underviisnings-Methode. 1. Hefte.

- Methoden anvendt paa Underviisning i den almindelige Grammatik, Modersmaalets og den latinske. 1828.
- Den sidste Nat i Trondhjem (dikt). Den norske Huusven 1828. 9de januar. [Uvisst].
- Sessionen paa Alstad. Sst.
- Den myrdede Brudgom. Sst. 16de januar.
- Huusvennen til Aftenbladet (dikt). Sst. 23de januar. [Uvisst].
- Laura (idyll). Sst. og 30te januar. (Jfr. Norsk Idyllekrands, 1831).
- Braminen. Sst. 13de februar.
- Prøveark af Waldenborgerne, en Ridderroman. Sst. 27de februar.
- Adoptionen. Sst. 5te mars.
- Americanerinden. Sst. 23de april.
- Kjeresten. Sst. 18de juni.
- Sanct Hans-Aften (dikt). Sst. 16de juli. [Uvisst].
- Sømanden i Land. Sst. 17de september.
- Den Gamle med Kysen. Sst. 15de oktober.
- Prøven. Mimisk Forestilling med Dands. Sst. 22de oktober. [Uvisst].
- Margrethe Thanøes eventyrlige Hendelser. Sst. 29de oktober.
- 1829 — Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. Grammaticam annotationem perpetuam subjecit M. C. Hansen. 1829.
- Bruden (idyll). Den norske Huusven 1829, 10de januar. (Jfr. Norsk Idyllekrands. 1831).
- Kunstberiderinden. Sst. 7de februar.
- Til Treschow (dikt). Sst. 14de mars.
- Pebersvenden. Sst. 28de mars.
- En stor Forbryders Autobiographi. Sst. 9de mai.
- Eros i Tonesvøb. Sst. 18de juli.
- Et skrækkeligt Mordattentat. Sst. 15de august.
- De tre Epocher. Sst. 22de august.
- Lodsen (idyll). Sst. 3dje oktober. (Jfr. Norsk Idyllekrands, 1831).
- Claus Fahret. Sst. 10de oktober.
- Contravisiten. Sst. 7de november.
- Lille Alvilde (idyll). Sst. 5te desember. (Jfr. Norsk Idyllekrands. 1831).
- Guldsmedsvenden. Sst. 19de desember.
- 1830 — *Institutio Syntaxeos latinae, in qua structurae hujus linguae illustrantur figuris, quarum singulae singulis exemplis grammaticae Broederi latinae minoris respondent. Adjicitur constructio capitis primi Iphieratis (Corn. Nep.) figuris eiusmodi explicata.* — Annet tittelblad: Anviisning til at construere de latinske Exempler i Brøders mindre Grammatik ved epideiktiske Figurer. 1830.
- Første Omrids af Grammatiken udarbejdet ogsaa med Hensyn til den indbyrdes Underviisning. 1830. (Om de ulike opplag se Halvorsen).
- Den blaa Mands Søn. Den norske Huusven 1830, 2den januar.
- Den mecklenburgske Familie. Sst. 27de mars.
- 1831 — Norsk Idyllekrands. 1831. (Særtrykk av Den norske Huusven).
- Omrids af Geographien til Brug for Begyndere, især i Borger- og Almueskoler. 1831.
- Kortfattet latinsk Lexikon, udarbejdet efter Scheller, Lünemann og Baden. 1831.
- Nogle Ord i Anledning af og om Bogen: Udtog af Geometriens før-

- ste Grunde. Til Brug for Begyndere udarbejdet af J. M. Theiste. 1830. — Morgenbladet 1831, 21de mars.
- Tale paa Kongsbergs Middelskole ved Slutningen af Skoleaaret 1830-31. — Christiania Tilskuer I, 1831, 83-92.
- 1832 — Det latinske Sprogs Syntaxis med en indledende Almindelig Grammatik. Første Afdeling. — Annet tittelblad: Almindelig Grammatik som Indledning til og Veiledning ved alt Sprogstudium. 1832.
- Den epideiktiske Underviisningsmethode saaledes som den anvendes ved Kongsbergs Middelskole. 1832. (Anmeldt i Vidar 1832, 28de oktober).
- Moderen. Bien I, 1832, h. 1.
- 1833 — A B C instructif pour apprendre aux enfants des éléments de la langue française. 1833.
- Norsk Grammatik. 1833.
- Cicisbeatet. Bien III, 1833, h. 1.
- Livets Flugl. Sst. (Undertegnet Maria Thuness, som skal være en forøvrig ikke helt korrekt bokstavomstilling av Maurits Hansen, ifølge Wergelands Saml. Skr. III, 1, 442. At Maurits Hansen satte Krummachers parabler umåtelig høyt, framgår av hans artikkel i Morgenbladet 1836, som nevnes nedenfor).
- Tvillingsøstrene. Bien IV, 1833, h. 1.
- Schachten. Sst. V, 1833, h. 1. (Jfr. Anders Krogvig: Fra det nationale gjennembruds tid, Kristiania 1915, 117).
- Det besvarede Spørsmål. Sst. VI, 1833, h. 1.
- 1834 — Godmand eller den norske Børneven, en Læsebog for Borger- og Almueskoler, udarbejdet efter Thiemes Gutmann. To deler. 1834.
- Skolegrammatik i det franske Sprog. 1834.
- Fru Birthe eller Tapetfiguren paa Fossesholm. Bien VII, 1834, h. 1 og VIII, 1834, h. 1.
- Forlovelserne. Sst. IX, 1834, h. 3.
- 1835 — Systematisk Fremstilling af det latinske Sprogs Combinationslære til Brug i Skolerne ved Siden af hvilkensomhelst latinsk Grammatik. 1834 (d. e. 1835). («Den heri forudskikkede Indledning kan... ansees som en Omarbejdelse af de sidste Blade i...«Almindelig Grammatik» [1832]).
- De trende Kusiner. Bien XI, 1835, h. 1.
- Literatens Begyndelser. Sst. XIII, 1835, h. 2.
- 1836 — Bemærkninger angaaende og i Anledning af «Latinsk Grammatik» etc. av S. B. Bugge, 1835. Morgenbladet 1836, 6te januar, tillegg.
- Ludvig Holberg. Skilling-Magazinet I, 1836, nr 47-48.
- Et Par Ord om Underviisning i Moralen, tilligemed Anmeldelse af et nyligt udkommet moralsk Skrift. Den Constitutionelle 1836, 10de oktober. — Den bok han sterkt anbefaler, er: Den tro Veileder paa Livets Bane, eller Livsfilosofi etc. etc. Udg. af Dr. F. Reiche og K. F. R. Overs. fra det Tydske ved C. T. Winther, stud. theol. 1836.
- Der Bergmann (dikt). Bien XV, 1836, h. 1.
- Familiens Restauration. Sst.
- Pastelmaleriet. Sst. XVII, 1836, h. 1.
- Potpourri af min Reiseportefølje. Sst. XVIII, 1836, h. 1.
- Jutulskoppen. Den Constitutionelle 1836, 6-9 supplementsblad.
- 1837 — Laminlamme. Bien XIX, 1837, h. 1. (Skrevet lenge før).
- Datteren. Sst. XXI, 1837, h. 1.

- Tale ved Reformasjonsfesten den 6te Novbr. 1837, holden i Kongsbjergs Middelskole. 1837.
- Anmeldelse av Schwachs dikt, i Den norske Rigstidende 1837, 21de desember.
- Norske Noveller. København. 1837.
- Norsk Grammatik. 5te omarbejdede Oplag. 1837.
- Valhals Aser (dikt). Bragi. Nytaarsgave for 1838. Første Aargang (uten årstall).
- Hakon Athelstan, historisk Drama i fem Handlinger. Sst.
- Historisk Udsigt over Personer og Begivenheder som forekommer i dette Drama. Sst.
- 1838 — Halvtiendrede Fabler med Billeder for Børn, tildeels Oversættelse efter Otto Specters Tydske Udgave, tildeels Originaler med Anhang: de fire Aarstider. 1838.
- Gnieren. Morgenbladet 1838, nr 224, tillegg.
- Hildes Saga. Bien XXIII, 1838, h. 1.
- Kaleidoskopet (dikt), Sst. XXVI, 1838, h. 1.
- Uskyldighedens Blomst. Badegjæsten. Et Underholdningsblad i Badetiden. 1838.
- Knud Thorkildsen (idyll). Sst. nr 15.
- Scener af Reiselivet i Norge. Skisserede og lithograferede af J. Flintoe. Med en kort Text af M. C. Hansen. H. 1-3. 1838-1840.
- Bragi paa Nytaarsaften. Bragi. Nytaarsgave for 1839. Anden Aargang. (Uten årstall).
- Den Forskudte. Sst.
- 1839 — Elskovsdrikken. Bien XXVIII (uten årstall) = Norske Læsefrugter II, h. 1.
- 1840 — Mordet paa Maskinbygger Roofsen. Bien XXXI, 1840, h. 1. = Norske Læsefrugter V, h. 1.
- Julies Brevvexling, praktisk Veiledning til Brevstil for unge Fruentimmer. 1840.
- 1841 — Almindelig Verdenshistorie fra de ældste indtil vore Tider, til Brug i Skoler og ved privat Underviisning. 1838 (d. e. 1841).
- Tolderen paa Lahelle. Ny Hermoder I, 1841, h. 1.
- Polykarps supplerede Manuskripter. Trykt i: Udvalg af M. C. Hansens Romaner og Noveller. Gjennemseede og udgivne af Forfatteren. 1841-43.
- 1842 — Fem og tyve Fabler med Billeder for Børn. Tildeels Oversættelser af Otto Specters tydske Udgave, tildeels Originaler af M. C. Hansen. 1842.
- Forsøg til en hensigtsmæssig Barnets første Bog. 1842.
- Fremmed-Ordbog eller Forklaring over de i det norske Skrift- og Omgangs-Sprog almindeligst forekommende fremmede Ord og Talemaader. 1842. (Om nytt oplag se Halvorsen).
- 1843 — Tone, Maurits Hansens sidste Novelle. Med et Indledningsdigt af Henr. Wergeland. 1843.
- 1844 — Polykarps supplerede Manuskripter oder eine Familiengeschichte. Aus dem Norwegischen übers. von Julin-Fabricius. 1-3. Lpz. 1844.
- 1845 — Det gjenfødte Norge. Norge, et Erindringsblad (utg. av Prah). 1866 — Brødrene. Hidtil utrykt Novelle. Avtrykk av Thronhjems Stiftsavis 1866, nr 22-27.
- 1886 — Noveller i Udvalg ved Henrik Jæger. Chicago 1886.

I Maurits Hansens Noveller og Fortællinger. Efter Forfatterens Død samlede og ordnede af C. N. Schwach. I-VIII. Christiania 1855-1858 er det i bd. VII trykt to noveller (Intrigen og Hemmelighederne) hvis første tryksted ikke er observert.

I K. L. T. Bugge: St. Johannes-Logen St. Olaus til den hvide Leopard. Kristiania 1907, 176 og 179 oppgis Maurits Hansen som den sannsynlige forfatter av «Sang ved St. Johannesfesten i St. Olai Loge i Christiania», visstnok sunget på festen 26de juni 1820 (trykt i Kn. L. Rahbek: Metis. Nytaarsgave for Murere. 5823 (d. e. 1823), og av sangen «Fra Østen gaar Lyset».

Brev fra Maurits Hansen.

- 1) Til C. N. Schwach, 1820-1842. Trykt i Historiske Samlinger II, Christiania 1907, 355 ff.
- 2) Til F. M. Bugge, 14de mai 1841. Trykt sst. 213 f.
- 3) Til Ingier, 1827-1828. Trykt i Edda XIV, 1921, 305 ff.
- 4) Til Jørgen Moe, 1ste mars 1832. Trykt i Anders Krogvig: Fra det nationale gjennembruds tid. Kristiania 1915, 288 ff.

Manuskripter.

I D.K.N.V.S. Bibliotek, Trondheim:

- 1) Brødrene. [Folio No 225]. Trykt 1866.
- 2) Brev til Ingier, og «Subscriptionsplan» til Den norske Huusven [8vo 333 a, b]. Brevene trykt i Edda XIV, 1921, 305 ff.

I Universitetsbiblioteket, Oslo:

- 1) Brev til C. N. Schwach, 1820-1842 [Ms. 4o 1005]. Delvis trykt i Historiske Samlinger II, 355 ff.
- 2) 1 brev til Chr. Blom, 22de april 1840 [Brevs. 1].
- 3) 1 brev til F. M. Bugge, 12te mai 1841 [Brevs. 67].
- 4) 2 brev til Johan Flintoe, 14de desember 1825 og 20de mars 1836 [Brevs. 15].